

Myter och verklighet i Töreboda kommun

EN SOCIAL STUDIE UTIFRÅN ETT FLER-
DIMENSIONELLT PERSPEKTIV

FoU-rapport 2008:1
SKARABORGS KOMMUNALFÖRBUND FoU

INLEDNING

Människors förmåga till samverkan och förnyelse är grunden för ett uthålligt samhälle där god ekonomisk, ekologisk och social utveckling förenas. Det framhålls i rapporter som Sveriges kommuner och Landsting (SKL) gjort tillsammans med Arena för tillväxt. Fyra kvaliteter som då anses viktiga är social tillit, lärande, ledarskap och entreprenörskap.

FoU-rapporten Myter och verklighet i Töreboda kommun är resultatet av en samverkan som började med socialnämnden och kommunstyrelsen i Töreboda kommun och som sen breddades till Barn- och utbildningsnämnden, Kultur- och Fritidsnämnden samt Skaraborgs kommunalförbund FoU och Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet.

Syftet med studien har varit att genom ökad kunskap om kommunens förutsättningar skapa ett underlag för framtidens utmaningar. Dels genom fortsatt utveckling av redan befintliga positiva satsningar, dels genom att hitta nya lösningar inom de områden där brister visat sig finnas.

Genom denna studie kan viktiga strategiska frågor identifieras och viktiga ställningstaganden göras till gagn för kommunens invånare.

Arbetet har letts av en styrgrupp bestående av Karl-Johan Gustafson, Lars-Åke Bergman, Bengt Sjöberg, Ann-Charlotte Carlsson, Joakim Dahlgren och Tom Leissner. Projektgruppen sammansättning har varit Margaretha Larsson, Monica Hävner, Lena Sundholm, Bo Nordström, Ylva Eriksson, Bengt Ericsson och Camilla Hyllner.

Den sociala studien har utförts av socionom Camilla Hyllner. Hon har sammanställt ett omfattande faktaunderlag, genomfört och analyserat en medborgarenkät till Törebodas kommuninvånare och planerat och utfört en vinjettstudie med politiskt förtroendevalda och tjänstemän i Töreboda kommun.

Vi vill säga ett stort tack till alla som bidragit till studiens genomförande. Ett speciellt tack vill vi rikta till Camilla för hennes goda arbetsinsats och förmåga att hantera ett stort siffermaterial och utifrån detta göra kloka analyser av vad som är viktigt för en positiv utveckling.

För att en organisation som ett företag eller en kommun ska kunna fungera som en lärande organisation så måste den vara skicklig i att ta till sig, utveckla och förmedla kunskaper och att förändra sig och tillämpa kunskaper. Systemtänkande är då en viktig disciplin och handlar om förmågan att uppfatta hur komplexa företeelser hänger ihop och påverkar varandra. Genom tidiga och förebyggande insatser kan det goda samhället lindra eller förhindra sociala problem. En social studie är en god grund för samverkan och förnyelse och en hållbar utveckling.

Töreboda i maj 2008

Karl-Johan Gustafson
Ordförande socialnämnden
Ordförande styrgruppen

Margaretha Larsson
Förvaltningschef
Projektledare

FÖRORD

Handledare Tom Leissner, Göteborgs Universitet

Studien Myter och verklighet i Töreboda kommun som författats av Camilla Hyllner utgör ett värdefullt bidrag till förståelsen av landsbygds kommunernas utveckling i det postmoderna samhället. Känslan av att vara exkluderad och därmed vanmäktig inte minst när det gäller de alltmera viktiga utbildningssammanhangen och att skaffa arbetstillfällen. Det kan lätt uppstå en känsla av att allt händer någon annanstans – bättre och fortare. Kommunens arbetsuppgifter består i att skapa infrastrukturella förutsättningar för kommuninvånarna och näringslivet. Därtill har man skyldighet att skapa välbefinnande för den enskilde. Dessa två arbetsuppgifter hänger nära samman men det finns alltid en risk att den sistnämnda i sin oftast akuta och konkreta form prioriteras. Resurser och engagemang läggs därför ofta på att förbättra situationen för den enskilde. Det är en stor sak att se sambanden mellan dessa två helt olika kommunaktiviteter och samtidigt balansera dem. Kommunledningen i Töreboda har haft modet att lyfta dessa frågor och också efterfråga extern hjälp både ifrån invånarna och från externa konsulter. I och med detta har man också vägrat att befinna sig den exkluderande situationen. De vill lyfta på varje sten för att se vad som döljer sig och sedan fråga sig vad man kan göra åt det. Detta är enligt mitt sätt att se att ta ansvar.

Om nu kommunledning har visat detta mod så räcker inte detta. Någon måste studera vad som finns under stenarna – analysera och presentera det. Detta har Camilla Hyllner gjort på ett ytterst förtjänstfullt sätt. Hon har varit mycket aktiv i uppläggnings och diskussionerna av studien för att sedan med stor ambition och noggrannhet – ibland till gränsen utslitande tålamod – genomföra sina arbetsuppgifter. Hon har nog också lärt sig att forskning och utvärdering inte alltid är så glamoröst som utomstående lätt kan få ett intryck av. För min personliga del har det varit lättsamt och trevligt att arbeta tillsammans med henne.

Till sist vill jag framhålla uppläggnings av studien. Det är många sektorer av kommunen som inte har presenterats. Uppdraget har varit begränsat. Men att tillfråga invånarna, ha jämförande statistik och diskussioner med kommun- och verksamhetsledning och att lägga detta i en ram bestående av möjliga framgångsfaktorer är nog intressant inte bara för Töreboda kommun utan andra landsbygds kommuner.

Göteborg den 6 maj 2008

Tom Leissner

Författare Camilla Hyllner

Jag som skrivit denna rapport heter Camilla Hyllner och är socionom. Jag började min yrkeskarriär som socialsekreterare inom Individ- och familjeomsorgen i Göteborg. Under dessa år utvecklade jag ett stort intresse för utvärderings- och kvalitetsarbete, då jag såg att behovet av denna kunskap var både stor och efterfrågad inom olika kommunala verksamheter. Efter att precis ha slutfört en utvärdering på uppdrag av min tidigare arbetsgivare kom jag i kontakt med socialchefen i Töreboda, som presenterade ett projekt som då var i begynnelsestadiet. Törebodas politiker och förvaltningschefer önskade en genomlysande och flerdimensionell studie av sin kommun, vars huvudsakliga syfte var ökad förståelse och möjlighet att bättre kunna tillvarata befintliga resurser. Uppdraget lät både spännande och meningsfullt och jag tvekade inte att anta utmaningen.

Att socialarbetares intresse och kunskaper tas tillvara i utvärderingsarbete är något mycket positivt, både för professionens och det sociala arbetets utveckling. Lokala FoU-enheter har tillsammans med landets olika kommuner åstadkommit mycket positivt genom åren och lett till att fler och fler socialarbetare fått bidra med sina kunskaper. Deras gemensamma arbete är viktigt att uppmuntra och uppmärksamma.

Slutligen vill jag även passa på att tacka några viktiga personer, som genom sitt engagemang på olika sätt bidragit till denna studies framväxt.

- ✓ Margaretha Larsson, projektledare och förvaltningschef, för Dina goda idéer och Ditt helhjärtade engagemang för ett lyckat genomförande.
- ✓ Karl-Johan Gustafson, ordförande i socialnämnden och styrgruppen, för Ditt brinnande intresse för både kommunens och studiens framgångar.
- ✓ Alla övriga tjänstemän och politiker i Töreboda, för att Ni engagerat Er och bidragit med så mycket intressant material. Utan Er hade inte studien varit möjlig att genomföra.
- ✓ Alla invånare i Töreboda som visat Ert intresse och engagemang för Er kommun genom att svara på den medborgarenkät som skickats ut.
- ✓ Bengt Ericsson, FoU-samordnare Skaraborgs kommunalförbund FoU, för all hjälp Du bidragit med genom studiens genomförande.
- ✓ Tom Leissner, docent (Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet), för att Du ännu en gång varit ett ovärderligt stöd för mig i forskningsprocessen.

Camilla Hyllner

April 2008

SAMMANFATTNING

Töreboda kommun har sedan en lång tid tillbaka kämpat med en social problematik som genom åren lett till stora ekonomiska påfrestningar för kommunen och dess olika verksamheter. Genom denna studies genomförande hoppas man kunna peka på resursbehoven och bättre anpassa sitt förebyggande arbete. Det övergripande syftet med studien är att, utifrån erhållna kunskaper, på sikt minska den sociala utslagningen i Töreboda kommun. Tre frågeställningar är formulerade utifrån syftet:

1. På vilket sätt skiljer sig Töreboda kommun från andra jämförbara kommuner, utifrån de identifierade studieområdena?

Denna frågeställning problematiseras genom en registerstudie, där Töreboda jämförs med tre övriga kommuner.

2. Vad tycker kommuninvånarna om sin kommun, som skattebetalare och som brukare av den kommunala servicen? Vilka attityder och fördomar råder?

För att utröna invånarnas attityder kring sin kommun och dess olika verksamheter har en medborgarenkät skickats ut.

3. Vad tycker kommunens politiker och tjänstemän själva om sin kommun, utifrån de områden som avses att studeras?

Kommunens representanter har deltagit i en vinjettstudie, där de ställts inför ett antal vinjetter (fallbeskrivningar) kring skeenden som anses vara vanligt förekommande i kommunen.

REGISTERSTUDIEN

I registerstudien presenteras ett urval av det statistiska material som belyser den sociala situationen i Töreboda kommun. Statistiken visar värden från år 2001 och 2006 samt förändringen som skett mellan dessa år.

Hälsan bland befolkningen redovisas i antalet sjukdagar som ersatts med sjukpenning från försäkringskassan. Statistiken visar att antalet sjukdagar minskat avsevärt i Töreboda. Störst är minskningen i åldersgruppen 50-64 år. Detta kan ha att göra med en förbättrad folkhälsa, men större samhälleliga faktorer, såsom ändrade regler i socialförsäkringssystemet kan inte bortses ifrån.

Arbetslösheten i Töreboda har av tradition varit högre än i jämförelsekommunerna. Högst är arbetslösheten bland ungdomar. En intressant iakttagelse är att arbetslösheten minskat bland befolkningen i åldersgruppen 45-64 år, vilket kan ha samband med minskningen i antalet ersatta sjukdagar i samma åldersgrupp.

Det statistiska materialet visar att utbildningsresultaten i Töreboda har förbättrats under jämförelseåren 2001 och 2006. Fler ungdomar är behöriga till gymnasieskolan, övergångsfrekvensen till gymnasieskolan har ökat och allt fler ungdomar fullföljer sin utbildning inom fyra år. Däremot visar statistiken att andelen invånare med eftergymnasial utbildning är en neråtgående trend i såväl Töreboda, jämförelsekommunerna och i riket.

Socialtjänstens olika verksamheter är ofta kostnadskrävande för kommunerna och Töreboda har länge haft svårigheter med detta. Statistiken tydliggör att kommunen har en jämförelsevis högre kostnad för verksamheter som LSS, ekonomiskt bistånd, barn- och ungdomsvård samt missbruksvård. Höga kostnader i socialtjänstens verksamheter kan ofta härledas till övriga faktorer i kommunen, såsom en hög arbetslöshet. Detta blir tydligt i det statistiska materialet. Töreboda har, generellt sett, en högre andel invånare som uppstår försörjningsstöd, speciellt i gruppen ungdomar och utrikesfödda hushåll.

MEDBORGARENKÄTEN

Medborgarenkäten har till syfte att ge en bild av de attityder och åsikter som finns bland Törebodas befolkning och hur invånarna värderar de olika insatser som kommunen erbjuder.

Enkäten bekräftar den positiva hälsoutvecklingen som registerstudien visade. Invånarna i Töreboda mår väl.

Kommuninvånarna anser att arbetslösheten är ett stort problem i Töreboda. Det saknas tillräckligt med arbetstillfällen i kommunen, vilket bidrar till denna situation. Befolkningen önskar att kommunen skulle göra mer för att skapa fler arbetstillfällen i kommunen och hjälpa unga människor att få arbeten.

Enkäten ger anledning att ifrågasätta myten om invånarnas ointresse för utbildning och studier. Befolkningen lägger ett stort värde i godkända betyg och vikten av att skaffa sig en god utbildning.

Befolkningens inställning till försörjningsstöd är restriktiv, speciellt bland äldre kommuninvånare. Man anser att detta skall vara sista utvägen, då andra möjligheter till försörjning saknas.

Alkohol och droger uppfattas av befolkningen som ett stort problem i Töreboda, då det är alltför lättillgängligt för kommunens ungdomar.

Kommunens invånare hade önskat att polisen borde vara mer synlig i kommunen samt att mer resurser hade satsats på polisens verksamhet. Trots detta visar enkäten att befolkningen känner sig trygga i sin hemkommun.

Kommunens kultur- och fritidsverksamhet är något som Törebodas befolkning värdesätter mycket. En stor andel av de svarande har besökt kommunens olika friluftsanläggningar

och anser att förekomsten av dessa betyder mycket för folkhälsan. Många invånare är medlemmar i olika föreningar, som betyder mycket för dem.

VINJETTSTUDIEN

Avsnittet presenterar ett sammandrag av de vinjettdiskussioner som gjorts med Törebodas styr- och projektgrupp. De vinjetter som avhandlats handlar om utbildningsmöjligheter, barns väl, alkohol och droger, psykiska problem, hälsa och kultur- och fritid. Till varje vinjett har de medverkande fått ta ställning till huruvida de känner igen situationen, hur de tror att situationen uppkommit, vad de skulle vilja göra åt det samt för att belysa den salutogena aspekten, huruvida det finns något positivt med situationen.

I vinjetten om "Kalle", som på grund av underkända betyg inte kan och vill söka till gymnasieskolan, är samtliga överens om att det finns många i hans situation i Töreboda. Förklaringarna är många, men viktigast kanske är att studieambitionen aldrig varit hög i kommunen. Alla önskar att man kunde lägga mer resurser på "Kalle" och ta tillvara på de färdigheter och kvaliteter som han faktiskt har. Det positiva i historien om "Kalle" är att han trots sin ovilja till studier vill arbeta och stanna kvar i kommunen. I Töreboda behövs alla människor.

I vinjetten om den sjuåriga flickan är samtliga deltagare sorgligt nog överens om att problemet med barn som far illa är förekommande. Barn som har det svårt är allas ansvar och an efterfrågar ett större samarbete mellan skola, socialtjänst och allmänheten. Kanske kan allmänhetens oro för utsatta barn bättre tas tillvara, genom att de erbjuds att vara stödpersoner?

I diskussionen om "Pelle" är man överens om att ungdomars utsatthet för alkohol och droger tyvärr är vanligt förekommande. Även i "Pelles" fall efterlyser man en bättre samverkan myndigheter emellan, men betonar samtidigt övriga vuxnas viktiga engagemang för ungdomar i hans situation, såsom fritidsledare, lärare och kompisars föräldrar. Inte att förglömma är även kontakten mellan "Pelle" och hans egna föräldrar viktig att arbeta med.

"Lilian" som lider av depressioner har blivit allt vanligare med åren, speciellt sedan ansvaret för psykiatrin gradvis övergick till kommunerna. Det viktigaste uppdraget kommunen har i sådana här fall är att arbeta med motivationsarbete, för att underlätta att de drabbade blir mer självgående på längre sikt.

I vinjetten om långtidssjukskrivna "Elin" uttrycks en oro att hon hamnar mellan stolarna och inte får adekvat hjälp. Eftersom arbetsförmedling och försäkringskassa har begränsade resurser att arbeta med personer i denna situation faller ett stort ansvar på den kommunala socialtjänsten.

Vinjettsnittet avslutas med diskussionen om 13-åriga "Olle" och hans idrottsintresserade familj. Vinjetten belyser det som Töreboda ser som sin yttersta stolthet, nämligen det

utbredda kultur- och föreningslivet. Man påtalar att dessa verksamheter är viktiga för befolkningens sociala liv och goda hälsa.

ABSTRACT

This written report is the result of an important and valorous initiative, made of politicians and professionals in Töreboda kommun some years ago. How could it be possible to change negative trends, like unemployment among many people, low level of education and severe budgetary deficits to something new and better?

This report shows how Töreboda has made an effort and used their collective resources to understand the anticipatory problems, which have had substantially effects on the development of the commune. We have collected statistic material, asked the citizens for their point of views and gathered the professionals and politicians to discussion forums. The results of this effort are gathered in this written report. How is it possible to make a change and make the commune a better place for everyone?

We have also learned that myths and old traditions can be modified and that we have a lot to learn from the past.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Bakgrund	11
Historik.....	11
Projekt mål	12
Inledningen.....	12
Studieområden	12
Uppdraget.....	12
Tidigare forskning.....	13
Landsbygdsforskning	13
Landsbygdens särskiljanden.....	14
Befolkningsstruktur	14
Arbetsmöjligheter	14
Utbildningsmöjligheter.....	14
Invandring och integration	15
Socialt kapital	15
Organisationsforskning.....	16
Forskning i offentliga organisationer	16
Lärande organisationer	16
Tidigare kommunala studier.....	17
Syfte och frågeställningar.....	18
Syfte	18
Frågeställningar.....	18
Uppläggning.....	18
Utvärderingen.....	19
Utvärderingsdesign	19
Intressenter.....	20
Resultatutvärdering.....	20
Brukarorienterad utvärdering	20
Teoretiskt perspektiv.....	20
Salutogent förhållningssätt	21
Förändringsmodell.....	21
Organisation av utvärderingen.....	22
Metod.....	23
Registerstudien.....	23
Syfte	23
Jämförelsekommuner	23
Datainsamlingsmetod	23
Urval av statistik.....	24
Presentation av resultat.....	24
Medborgarenkät	24
Syfte	25
Konstruerande av enkät	25
Urval	25

Utskick av enkät	26
Presentation av resultat.....	26
Vinjettstudien.....	26
Syfte.....	27
Myter	27
Utbildning.....	28
Arbetslöshet.....	28
Flykting och invandring	28
Personer med behov av LSS och LASS	28
Brottslighet och kriminalitet.....	28
Sociala problem och socialt arv.....	28
”Selektiv inflyttning”	29
Befolkningsparadoxen.....	29
Kultur och föreningsliv.....	29
Konstruerande av vinjetter	29
Urval och genomförande	29
Presentation av resultat.....	29
Resultat	30
Registerstudien.....	30
Hälsa	30
Arbetsmöjligheter	31
Utbildning.....	33
Nyckeltal för Individ- och familjeomsorgen och dess verksamheter.....	36
Försörjningsstöd	37
LSS (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade)	39
Flykting/invandring	40
Befolkningsmängd.....	42
Sammanfattning.....	43
Medborgarenkäten	44
Hälsa	44
Arbetsmöjligheter	45
Utbildning.....	47
Socialbidrag	49
Flykting/invandring	50
Barns väl	50
Alkohol och droger.....	51
Kultur och fritid	52
Bibliotek	52
Sim- och idrottshallar	53
Föreningar.....	53
Trygghet.....	54
Sammanfattning.....	55
Vinjettstudien.....	56
Utbildningsmöjligheter.....	57
Barns väl	58

Alkohol och droger.....	58
Psykiska problem.....	59
Hälsa	60
Kultur och fritid	60
Sammanfattning.....	61
Slutdiskussion.....	63
Referenser	66

BAKGRUND

HISTORIK

Töreboda är på många sätt en idyllisk landsbygdskommun, men kämpar sedan lång tid tillbaka med en social problematik. Detta har genom åren lett till stora ekonomiska belastningar för kommunens olika verksamheter. Dessa beskrivs i den projektbeskrivning som upprättats av kommunen. Socialnämnden har haft stora ekonomiska prövningar genom ett högt antal bistånd i form av missbruksbehandlingar. Man har också kunnat identifiera ett högt antal socialt utsatta hushåll, vilket bland annat visat sig genom ett stort antal barn som varit placerade på behandlingshem, i familjehem eller haft andra vårdande och kostnadskrävande insatser. Socialnämnden ansvarar också för att tillgodose behoven för de kommuninvånare som är i behov av stödinsatser enligt LSS och LASS, vilket också varit resurskrävande för kommunen.

Ytterligare en aspekt till Törebodas situation är att kommunen över lag anses ha en tämligen låg utbildningsnivå bland invånarna, vilket också kan ha samband med den höga arbetslösheten som råder i kommunen. En stor grupp människor har länge stått utanför arbetsmarknaden och siffrorna bedöms vara ovanligt höga för en kommun av Törebodas storlek. Särskilt utbredd är arbetslösheten bland unga människor.

Att känna sig trygg i sina hemtrakter är viktigt för kommuninvånarnas välbefinnande, men enligt den trygghetsundersökning polismyndigheten genomförde för några år sedan saknades denna känsla av trygghet hos befolkningen. Framför allt uttryckte kommuninvånarna att de kände en rädsla för att utsättas av brott. I kommunen har det också förekommit ett antal våldsamma och hotfulla incidenter med rasistiska förtecken, som ytterligare spätt på oroligheterna i Töreboda.

Sammantaget blir dessa ovanstående faktorer ett problem för många berörda parter i Töreboda. Såväl kommunens skattebetalare, anställda i verksamheterna och tillsatta kommunpolitiker uttrycker oro. Problematiken för med sig stora kostnader och svårigheter för kommunen.

Mot bakgrund av ovanstående blev genomförandet av denna sociala studie en prioriterad del av agendan och socialchef och dåvarande enhetschef för Individ- och familjeomsorgen fick, efter förankring hos Kommunstyrelsen, i uppdrag att undersöka frågan. Första utkastet till projektbeskrivningen upprättades och stöd söktes hos FoU i Skaraborg samt hos Länsstyrelsen. Projektet beviljades inga medel från Länsstyrelsen, men FoU gick in med stöd till projektets genomförande.

Det är vanligt att förändringsarbete startar på detta sätt. Parmander (2005) menar att idén om förändring ofta föds utifrån en brist av något slag, något behöver utvecklas, förbättras eller förändras. Förändringstrycket kan skapas både från insidan av organisationen, men även komma utifrån.

PROJEKTMÅL

Den övergripande målsättning som kommunledningen satte upp för projektet var att utifrån erhållna kunskaper finna sätt att minska antalet socialt utsatta hushåll i Töreboda. Genom detta hoppades man kunna peka på resursbehoven och bättre anpassa sina förebyggande verksamheter. De hoppades också att studien skulle leda till att politiker och kommuninvånare skulle få en ökad kunskap om sin kommun.

INLEDNINGEN

Syftet med projektet var att genomföra en sociologisk studie och få en bild av hur Törebodas invånare uppfattade sin situation genom en enkätundersökning med tillhörande djupintervjuer. Denna enkätundersökning skulle kombineras med en statistisk jämförelse av Töreboda och ett antal jämförelsekommuner. Frågorna man ville besvara handlade om varför problematiken uppstått just i Töreboda, vad som karakteriserade Töreboda och som skilde kommunen från andra jämförbara kommuner. Utgångspunkter för studien skulle vara de identifierade problemområdena.

STUDIEOMRÅDEN

Tillsammans med styrgrupp och handledare har projektbeskrivningen och målformuleringen diskuterats. Studien har i sin slutgiltiga form begränsats av ett antal undersökningsområden som kommunens representanter själva valt ut. Genom att inhämta kunskaper om och problematisera dessa områden hoppas man få mer kunskaper som kan hjälpa till att utveckla mer relevanta insatser för framtiden. De områden som valts ut är följande:

1. Utbildningsmöjligheter
2. Arbetsmöjligheter
3. Kultur- och föreningslivet
4. Hälsan bland kommuninvånarna
5. Trygghet i kommunen
6. Barn med insatser från socialtjänsten
7. Integration och personer med utländsk bakgrund
8. Psykisk hälsa bland invånarna
9. Missbruk och beroende bland invånarna
10. Personer med insatser enligt LSS och LASS
11. Befolkningsminskningen i kommunen
12. Personer med försörjningsstöd

UPPDRAGET

Uppdraget från Töreboda kommun består i att producera ett handlingsunderlag till kommunen som har till syfte att ge berörda politiker och tjänstemän en större kunskap om sin kommun. Man är intresserad av att få en bild av den sociala problematik som finns i Töreboda, genom att studera det från olika infallsvinklar. Kommunen har beställt en registerstudie av statistiskt material, som har till syfte att jämföra Töreboda med tre jämförelsekommuner. De vill ha en medborgarenkät, som skall ge politiker och tjänstemän

en större kunskap om vad medborgarna tycker om sin kommun och dess olika verksamheter. Istället för djupintervjuer med utvalda invånare kommer en vinjettstudie att genomföras, som har till syfte att påbörja en nyskapande diskussion mellan berörda politiker och tjänstemän.

Samtliga delar i studien kommer att genomföras med utgångspunkt från de studieområden som kommunens representanter själva valt ut och anser vara betydelsefulla för Törebodas nuvarande sociala situation.

Uppdraget kommer att redovisas skriftligt och muntligt och kommer sedan att överlämnas till kommunen för vidare åtgärder.

TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt presenteras ett urval av den tidigare forskning som gjorts om landsbygden och dess speciella särarter. Även en bild av forskning i organisationer kommer att ges, där koncentrationen läggs på forskning i offentliga verksamheter. Avsnittet avslutas med ett lite annorlunda exempel på en kommunal studie.

LANDSBYGDSFORSKNING

Landsbygdsvetenskapen upplevs av tradition som en tunn och splittrad genre, ett forskningsfält som ännu inte funnit sina former. Cecilia Waldenström och Erik Westholm fick i uppdrag av regeringen att utforma förslag till strategier för landsbygdsvetenskap. I sin rapport (SOU 2006:104) har de pekat på behovet av en mer utvecklad forskning om vår svenska landsbygd och dess olika särarter. De menar att landsbygdens förhållanden bör ses som ett särskilt kunskapsområde eftersom dess särart gör den till en speciell kategori gentemot andra typer av samhällssorter. Fysiska attribut, såsom infrastruktur, institutioner och sociala relationer hänger samman med det brukade landskapet. Glesheten ger speciella förutsättningar åt nästan all mänsklig aktivitet (SOU 2006:104).

Regeringen beslutade också år 2004 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdraget att utarbeta förslag till en långsiktig strategi för hållbar landsbygdsvetenskap. Kommittén antog namnet Landsbygdsvetenskapen och deras slutbetänkande (SOU 2006:101) visade på behovet av att uppmärksamma och beakta de speciella faktorer som råder inom den svenska landsbygden och dess kommuner. I landsbygdsvetenskapen finns en rad speciella förutsättningar, som skiljer dem från större kommuner. Forskarna i denna kommitté redovisar också sina förslag på åtgärder som skulle gynna en positiv och hållbar landsbygdsvetenskap.

Katarina Mazetti har i detta slutbetänkande bidragit med en intressant infallsvinkel gällande landsbygd och städer och det är de myter som råder dem emellan. Städernas invånare tycker sig veta saker om "lantisarna" och vice versa. Det enda som man säkert kan säga i denna diskussion, menar hon, är att det mestadels handlar om generaliseringar, fördomar och okunnighet. Denna mytbyggning bekämpas bäst genom att sprida kunskap om respektive områdes speciella särart (Mazetti i SOU 2006:101).

Landsbygdens särskiljanden

Tidigare forskning har tydliggjort att det föreligger stora skillnader mellan tätortsområden och gles- och landsbygden. Landsbygdens förutsättningar är annorlunda och kräver speciella förhållningssätt och åtgärder. Problemen med minskande befolkning, mindre tillgång till arbetstillfällen och en lägre utbildningsnivå bland befolkningen präglar ofta landsbygdens kommuner. Men det finns också viktiga åtgärder som kan vidtas för att stoppa denna negativa utveckling och positiva aspekter som är viktiga att lyfta fram.

I detta avsnitt redovisas ett antal faktorer som, av landsbygdskommittén, har definierats som svårigheter för landsbygden samt de förslag till åtgärder som de föreslagit regeringen. Det handlar om befolkningsstrukturer, arbetsmöjligheter och utbildningsmöjligheter. Samtidigt lyfts också möjligheterna med integration och det sociala kapitalet fram, för att tydliggöra de styrkor som landsbygden kan ha nytta av i sitt arbete med positiv och hållbar utveckling.

Befolkningsstruktur

Mindre samhällen på landsbygden har under en lång tid präglats av en minskande befolkning, utflyttning av ungdomar och en ökad genomsnittsalder. Detta leder ofta till en försämrad servicenivå, då den offentliga sektorn tvingas skära ned på resurser och lokala handlare kan tvingas stänga sina affärsrörelser. Befolkningssammansättningen leder till ekonomiska problem för ett stort antal mindre kommuner, bland annat i form av minskade skatteintäkter (SOU 2006:101).

Arbetsmöjligheter

Landsbygdskommittén har visat att den s.k. "matchningen" på arbetsmarknaden är ett problem i många glesbygdskommuner. Problemet är vanligt förekommande även på landsbygden. Det hänger samman med att den lilla arbetsmarknaden som finns ofta representerar få branscher och ett begränsat antal företag. Detta leder i sin tur till låg rörlighet och därmed ett fåtal möjliga arbetsrelationer. Problemet blir dubbelt, eftersom arbetsmarknaden måste tillgodoses med speciell kompetens samtidigt som det finns problem med en hög arbetslöshet. Detta faktum blir mycket tydligt i diskussionen kring den höga ungdomsarbetslösheten som ofta drabbar landsbygden och mindre orter. För att komma tillrätta med detta har forskning visat att utbildningssystemets utformning är av stor betydelse (SOU 2006:101).

Utbildningsmöjligheter

Utbildningsnivån har kontinuerligt ökat i hela landet, men en djupare granskning av förhållandena mellan åren 2000 och 2005 visar avbrott från detta mönster i olika delar av landet. Den mest påtagliga skillnaden är att landsbygdsbor generellt har en lägre eftergymnasial utbildning än de som bor i tätorter. Skillnaderna ökar också mellan städer och landsbygd, eftersom andelen högutbildade personer ökar snabbare i tätorter.

Landsbygdskommittén refererar till flera studier som visar att det finns skillnader i inställning till högre utbildning mellan de som bor på landsbygden och i tätorter. Många människor på landsbygden börjar sina studier senare i livet och alternativa utbildningsformer, såsom distansutbildningar, kan därför vara värdefulla alternativ för dem som bor på landsbygden.

Landsbygdkommitténs utredning påtalar vikten av att utforma ett arbete i syfte att påverka attityder och förändra könsrollsstyrda utbildnings- och yrkesval. Viktigt är också att tillgodose efterfrågan på arbetskraft inom bristyrken. Att frågan är viktig menar man beror på att arbetsmarknaden för unga människor på landsbygden är liten, samtidigt som arbetslösheten är stor (SOU 2006:101).

Invandring och integration

Generellt i Sverige går det trögt med integrationen av människor med invandrarbakgrund. Samtidigt minskar befolkningen i många landsbygdsregioner, där det verkligen behövs arbetskraft. Speciellt är arbetskraften efterfrågad inom den offentliga sektorn, då en skev befolkningsbild bl. a medför ett ökat antal gamla med behov av hjälpanse insatser.

Den stora majoriteten, närmare 90 %, av befolkningen med utrikes bakgrund bor i tätortsområden och då framför allt i storstadsområdena. I gles- och landsbygdsområden kan så få som 20 personer kan ha stor betydelse för skolans eller den lokala livsmedelsbutikens fortlevnad. Perspektivet är helt annorlunda jämfört med storstadsområdenas förorter, där det sällan är befolkningsunderlaget som avgör en begränsad servicenivå. Av studier som Glesbygdsverket gjort framgår att invandrare har jobb i mindre utsträckning än svenskar generellt, men i gles- och landsbygdskommuner har invandrare arbete i något högre utsträckning än invandrare i tätortskommuner.

Med utgångspunkt från detta påtalar Landsbygdskommittén att integration av människor med invandrarbakgrund kan bidra till en positiv utveckling på landsbygden. Ökad inflyttning skulle kunna bidra till arbetskrafts- och kunskapsförsörjning, serviceunderlag, skattebas, serviceutbud och företagsbredd. Lika viktigt är det att de som bor på landsbygden idag får kunskap och insikt om vilken resurs dessa nya invånare kan bidra med för utveckling och tillväxt. På landsbygden behövs alla människor och på samma gång kan förutsättningar skapas för individen att utvecklas och bli integrerad i det svenska samhället. Landsbygdskommittén förespråkar i sin slutrapport att positiva incitament utvecklas för invandrare att flytta till landsbygden (SOU 2006:101).

Socialt kapital

Tidigare forskningsrön har visat att orter och kommuner med stark social sammanhållning och en mångfald av aktiviteter inom kultur, kyrka och idrott etc. skapas tillit och trivsel mellan människor. Detta gör att det så kallade sociala kapitalet blomstrar. Där detta sociala kapital är starkt och välutvecklat går också förändrings- och utvecklingsarbete mycket lättare och smidigare. Ibland är stärkande av sammanhållning och det sociala

kapitalet något som måste sättas högt upp på åtgärdslistan, för att vidare satsningar överhuvudtaget skall vara möjliga (SOU 2006:101).

ORGANISATIONSFORSKNING

Kommunerna har inrättats för att bedriva verksamhet på ett annat sätt än andra typer av organisationer. De ingår som en del i vårt samhällssystem och är offentliga verksamheter. Därför kan inte kommunerna, dess verksamhet och resultat liknas vid privata företag (Stewart, 1988). Staffan Johansson (2003) för ett liknande resonemang i sin forskningsöversikt om socialtjänsten som organisation. Han påtalar existensen av bristande kunskaper om de särskilda villkor som gäller för välfärdssektorns organisationer. Dessa okunskaper, menar han, finns inom såväl politik och förvaltning som den akademiska forskningen. Inom politik och förvaltning visar sig dessa bristande kunskaper genom att styr- och organisationsformer inte alltid utformas utifrån verksamhetens villkor. Styr- och organisationsformer, som egentligen är ämnade för varu- och tjänsteproducerande företag tillämpas ofta inom offentlig förvaltning (Johansson, 2003).

FORSKNING I OFFENTLIGA ORGANISATIONER

John Stewart (1988) menar att poängen ligger just i att kommunerna har inrättats som organ för det lokala självstyret, varför de inte skall arbeta på samma sätt som andra typer av privatägda organisationer (Stewart, 1988). Forskning i den offentliga sektorn handlar ofta om förändringar av befintliga synsätt och metoder, i syfte att tillgodose behoven hos dem som huvudsakligen finansierar verksamheterna, dvs. skattebetalarna.

Lärande organisationer

Formuleringen "lärande organisation" används på många olika sätt, beroende på vilken innebörd man lägger i dess mening. John Stewart (1988) använder begreppet lärande organisationer som ett sätt att styra och leda verksamheten samt efterforska behovet av förändringar. Det kan gälla förändringar i det egna agerandet eller i sättet att påverka andra samhällsaktörer. Stewart menar att valet av handlingsalternativ måste anpassas till de lokala förhållandena. Detta förutsätter kunskap om omgivningen och om vilka effekter som den nuvarande verksamheten har på sin omgivning. Det förutsätter också kunskap om hur arbetet bedrivs i organisationen. Kunskap och insikter vinner man genom kontinuerligt lärande, men det man lär sig vid ett tillfälle kan också behöva avläras. Varken omgivningen och organisationen står stilla bara för att kunskapsinhämtningen upphör.

I förändringens inledningsskede måste organisationen inhämta kunskaper om nuläget, för att kunna bestämma vad som bör och inte bör förändras. Kunskap leder inte automatiskt till förändring, förändringen kräver också att man väljer lämpligt handlingsalternativ. För att kunna välja förändras det kunskap om nuläget, annars blir det ett abstrakt beslutsfattande utan verklighetsförankring. Kunskapen kan leda till att man ifrågasätter den nuvarande verksamheten eller organisationsstrukturens utformning. Därigenom skapas en förutsättning för förändring.

Tidigare kommunala studier

Inför starten av denna studie gick jag igenom relevant forskning och förhörde mig på olika sätt om några liknande studier genomförts i Sverige. Det visade sig att materialet var relativt begränsat, vilket tyder på Törebodas initiativ är unikt.

Lisa Nöjd (2007) har i en KFI- rapport studerat Härjedalens kommun, med ett helt annorlunda angreppssätt. Jag väljer att redovisa denna för att tydliggöra att det finns olika utgångspunkter med kommunala studier och åtgärdsprogram. En genomlysande kommunal studie syftar inte alltid till förändring av befintliga strukturer, utan kan även ha ett legitimerande syfte.

Nöjds studie syftar till att förklara varför en glesbygdskommun, med tillhörande glesbygdsproblematik till trots, lyckats föra organisationen mot en fördelaktig ekonomisk utveckling. Hennes slutsatser visar på en del faktorer som haft avgörande betydelse för Härjedalens goda ekonomiska resultat, trots sina dåliga odds.

Den viktigaste faktorn till kommunens ekonomiska välmående handlar om förmågan att fånga upp signaler i tid och därefter sätta in nödvändiga åtgärder. Ytterligare vikt läggs vid förekomsten av politisk samsyn, som grundar sig i en stabil politisk organisation. Härjedalen har haft samma politiska majoritet sedan kommunen bildades. Både politiker och tjänstemän har uppvisat en stark budgetdisciplin och en medvetenhet om den egna möjligheten till påverkan i kommunen. Detta har också identifierats som en viktig faktor för det kommunala välmåendet. Slutligen lägger Nöjd stor vikt vid olika aktörer som verkat och verkar i kommunen och det stora engagemang dessa har hyst för sin kommun (Nöjd, 2007).

Dessa faktorer finns i många kommuner, oberoende av resultat och ekonomisk situation. Jag anser inte att de räcker för att ensamma förklara en kommuns välmående. Samma gynnsamma faktorer och politiska välvilja har jag identifierat i Töreboda, som inte befinner sig i lika gynnsam situation. Nöjd (2007) påtalar dock att Härjedalen har en viss fördel i den rika naturen, som ständigt erbjuder nya möjligheter till att näringslivet i form av stora turistsatsningar kan utvecklas.

Trots uppenbara skillnader i syfte och problemformulering anser jag ändå att Nöjds studie kan tillämpas för förståelsen av den sociala studien som Töreboda tagit initiativ till. Den tydliggör att förklaringarna till en kommuns ekonomiska situation inte enbart kan förklaras utifrån faktorer som råder inom den enskilda kommunen. En kommun är alltid beroende av yttre och djupare faktorer för sitt välbefinnande. Härjedalens vintersportsmöjligheter ger en aldrig sinande turismström vilket är positivt för kommunens ekonomiska situation. Denna yttre faktor har en stor inverkan på kommunens välbefinnande och ger en del fördelar som andra kommuner saknar.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Utvärdering är ofta, som i detta fall, ett beställningsarbete. Vedung påtalar vikten av att utvärderaren informerar sig om uppdragsgivarens övergripande syften med studien (Vedung 1991).

Studiens syfte och frågeställningar är noga diskuterat och framskapat i samråd med styrgruppen i Töreboda kommun. Det finns en tydlig och omisskännlig vilja hos beställare att studien faktiskt har som syfte att medföra verkligt förändringsarbete.

SYFTE

Det övergripande syftet med studien är att utifrån erhållna kunskaper på sikt minska den sociala utslagningen i Töreboda kommun.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Tre frågeställningar är formulerade utifrån syftet och kommer att ligga till grund för utvärderingens design.

1. På vilket sätt skiljer sig Töreboda kommun från andra jämförbara kommuner, utifrån de identifierade studieområdena?
2. Vad tycker kommuninvånarna om sin kommun, som skattebetalare och som brukare av den kommunala servicen? Vilka attityder och fördomar råder?
3. Vad tycker kommunens politiker och tjänstemän själva om sin kommun, utifrån de områden som avses att studeras?

UPPLÄGGNING

Studien tar sitt avstamp i den sociala situation som länge präglat Töreboda kommun. Kommunens representanter har själva definierat vad som är viktigt att belysa med denna studie, vilket resulterat i tolv studieområden. Frågeställningarna kommer att belysas och problematiseras utifrån dessa studieområden och förhoppningsvis mynna ut i en större förståelse för den sociala situationen som råder i Töreboda.

Presentationen av de skilda verksamheter som omfattas av studien kommer att presenteras i bilaga. Metodavsnittet anses vara viktigt för förståelsen av tillvägagångssättet och studiens upplägg och är placerat strax innan resultatredovisningen. I metodavsnittet lyfts också de myter fram som fungerat som en viktig inspirationskälla för konstruerandet av framför allt vinjettdiskussionerna.

Studiens frågeställningar har behandlats genom registerstudie, medborgarenkät och vinjetstudie, vilka alla presenteras och analyseras i resultatavsnittet. Hur Töreboda skiljer sig från andra kommuner kommer att diskuteras utifrån registerstudien. Invånarnas

attityder och tankar kring Töreboda och dess olika verksamheter kommer att redovisas i medborgarenkäten. Slutligen kommer den diskussion som gjorts med kommunens politiker och tjänstemän att redovisas i vinjettstudien.

Slutligen kommer de framkomna resultaten att analyseras vidare i slutdiskussionen, där de också knyts samman med tidigare forskning och olika teoretiska perspektiv.

UTVÄRDERINGEN

”Att utvärdera är att blicka tillbaka i syfte att förbättra manövreringen framåt. Utvärderingens roll är att systematiskt ta fram och bedöma information om den förda politikens genomförande och resultat för att ge underlag för mer rationella och långsiktiga beslut.” (Vedung, 2001, sid. 18).

Nils Brunsson menar att utvärderingar ofta motiveras med att de skall leda till att vi lär oss av våra misstag. Genom att ta reda på vilka effekter våra handlingar har får vi underlag för att ompröva våra beslut och avbryta missriktade eller misslyckade åtgärder, eller åtminstone se till att de inte upprepas. Istället kan vi sedan börja göra något annat och förhoppningsvis bättre. Inte bara vi själva har nytta av detta. Sprids våra erfarenheter behöver andra inte göra om samma misstag som vi själva (Brunsson i Rombach och Sahlin-Andersson, 2002).

I detta avsnitt presenteras den utvärderingsdesign som jag använt som en utgångspunkt i studien. Här redovisas också vilka huvudsakliga intressenter som omfattas av studien.

UTVÄRDERINGSDESIGN

Det är en skillnad på utvärderingar som beställningsarbete och en akademiskt producerad produkt, där forskaren själv sätter upp ramarna för genomförandet. Utvärderingar av offentliga verksamheter är ofta ett beställningsarbete och därför krävs det en tydlig disposition kring innehåll och form, som både beställare och utvärderare är överens om från början. Vad utvärderingen skall användas till är också viktigt att klargöra i ett tidigt skede. Finns det en genuin önskan hos beställaren att få de verkliga resultaten belysta eller har man andra syften med utvärderingen (Vedung, 1991).

De huvudsakliga intressenterna för denna utvärdering är kommunpolitiker och de högre tjänstemän som är de aktörer som givit uppdrag till studien samt deltagit i studiens genomförande. Samtidigt är invånarna i Töreboda, genom sitt deltagande i medborgarundersökningen också en viktig grupp intressenter. Mål och syften är formulerade i ett tidigt skede i utvärderingsförfarandet, men eftersom det är de slutgiltiga resultaten som är av intresse tar denna studie form av en resultatutvärdering, med brukarorienterande inslag.

INTRESSENTER

Till en utvärdering är det alltid knutet intressenter, dvs. personer som har intresse av att ta del av det uppkomna resultatet och på något sätt använda sig av det. Denna studie görs på uppdrag av kommunstyrelsen i Töreboda kommun och finansieras som ett samarbetsprojekt mellan kommunstyrelsen och socialnämnden. Intressenter är dels politiker och nämndernas tjänstemän, men också medborgarna involveras. Genom sitt deltagande i medborgarundersökningen har de getts en möjlighet att säga sin mening om kommunens olika verksamheter, vilket gör dem till viktiga intressenter i denna studie.

RESULTATUTVÄRDERING

Den vanliga formen av utvärdering i offentlig förvaltning är måluppfyllelseutvärderingen, som är relativt enkel till sin form. Vedung (1991) beskriver förfarandet genom att målen för styrningen först klaras ut. Därefter skall utvärderingen riktas in på att kontrollera om målen i praktiken har uppnåtts och om insatsen bidragit till måluppfyllelsen.

Michael Scriven (i Vedung, 1991) menar att utvärderingar i allt för hög utsträckning fixeras vid på förhand bestämda mål, istället för att fokusera på utvärderingens resultat, oavsett om de är planerade eller oplanerade. Resultatutvärderingens styrka är att den kopplar ett bredare grepp om insatsernas effekter. Detta kan i bästa fall leda till upptäckter av nya resultat, som annars inte skulle ha kommit fram (Vedung, 1991).

BRUKARORIENTERAD UTVÄRDERING

Den mållösa utvärderingen, resultatutvärderingen, har ofta fått kritik för att den saknar värdegrund, från vilken effekterna kan bedömas. Michael Scriven (i Vedung, 1991) har utvecklat sin modell och tagit fasta på att brukarnas behov skall vara värdegrund. Detta har gett upphov till en ny utvärderingsmodell som kallas brukarorienterad utvärdering. Denna typ av utvärdering riktar in sig på mötet mellan verksamheten och dess klienter/brukare. Huvudfrågan är vad klienterna/brukarna egentligen behöver eller önskar och om verksamheten motsvarar detta. Brukarperspektivet på utvärdering är mycket viktigt, men kan aldrig tillåtas bli allena rådande. Krav finns på att förvaltningen skall vara brukarorienterad, vilket förefaller sant och riktigt. Men det kan aldrig ta över kravet på att förvaltningen skall vara följsam mot de folkvalda, som ju ytterst är medborgarna (Vedung, 1991)

Denna studie faller under båda dessa utvärderingsmodeller, då intresset vilar på vidare analys av det framkomna resultatet samt på utfallet av brukarnas attityder.

TEORETISKT PERSPEKTIV

I denna studie ser jag på det teoretiska perspektivet på ett lite annorlunda sätt. Istället för att låta de olika teorierna styra materialets utformning har jag valt att låta dem genomsyra materialet på ett mer diskret sätt. Teorierna skall ligga till grund för förståelsen av det empiriska materialet och kommer att användas som ett analysunderlag. Det salutogena

förhållningssättet löper som en röd tråd genom hela studien och anses som en viktig förståelsegrund för studiens upplägg. Då syftet med studien är att uppnå varaktig förändring presenterar jag i detta avsnitt en modell som kommer att användas som analysunderlag.

SALUTOGENT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Töreboda kommun har visat på ett stort mod och ett tydligt engagemang för sin kommun, då de beställde denna studie. Att kritiskt granska och lyfta fram saker som inte fungerar tillfredsställande är ett viktigt medel för verkligt förändringsarbete. Dock har kommunens representanter varit noga med att även det positiva i kommunen skall belysas och ges plats i studien. Det finns mycket i kommunen som man är stolt över och som man vill uppmärksamma, bevara och utveckla. Det salutogena perspektivet går ut på att se det fungerande och det positiva i det som är, istället för att bara fokusera på det negativa och dysfunktionella. Man har t ex lyft fram sin utbredda kulturverksamhet som något positivt, som något man vill bevara.

FÖRÄNDRINGSMODELL

Töreboda kommun har uppmärksammat att det finns ett antal problematiska faktorer i kommunen som man önskar utreda och belysa. Förhoppningen är att inhämtade kunskaper skall leda till ett gott förändringsarbete, som kommer samtliga inblandade parter till gagn.

Det finns olika typer av förändringar med olika förutsättningar för att nå positiva resultat och varaktig förändring. Watzlavic brukar skilja på förändringar av första och andra ordningen. Första ordningens förändringar är de enkla lösningar inom givna ramar, medan förändring av andra ordningen rubbar den rådande ordningen i grunden. Att förändra utifrån den andra ordningen har att göra med att förändra de grundläggande strukturerna i organisationen eller sammanhanget (Parmander, 2005).

De grundläggande frågorna i denna studie handlar om vad som karaktäriserar Töreboda och vad kommunen kan göra för att förändra sin situation. Redan i planeringsstadiet till studien skapades en dialog som handlade om olika möjligheter till förändring. Går det att göra något åt de problematiska faktorerna inom kommunens gränser eller ligger problemen så djupt cementerade i samhällsstrukturen att total förändring inte är möjlig? Denna modell kan tydliggöra detta resonemang.

	Individ (mikro)	Organisation (meso)	Samhälle (makro)
Förändringsbara faktorer			
Ej förändringsbara faktorer			

Denna modell står för ett teoretiskt perspektiv, som senare kommer att användas som ett analysunderlag. Möjligheten till förändring ligger på flera olika nivåer, som modellen visar. Vissa faktorer kan sakna lösning på ett individ- och organisationsplan, medan möjligheterna till förändring finns att söka på den övergripande samhällsnivån. Finns det faktorer i Töreboda som inte går att finna lösning till på de lägre nivåerna är det viktigt att detta lyfts upp och problematiseras.

ORGANISATION AV UTVÄRDERINGEN

Det är viktigt att ett begynnande förändringsarbete är organiserat på ett tydligt sätt, för att utvärderingen skall kunna ge avkastning. Den sociala studien i Töreboda kommun är organiserad i form av en styrgrupp och en projektledning. Styrgruppen består av ansvariga politiker i respektive nämnd som omfattas av studien. Ordförande i styrgruppen är socialnämndens främsta företrädare.

Projektledningen består av förvaltningscheferna i respektive verksamhetsområde, utvärderare samt representant från FoU i Skaraborg. Med i styrgruppen är också en handläggare som fått en del av sin tjänst avsatt för att delta i arbetet med studien. Projektledare är socialnämndens förvaltningschef.

Parmander (2005) refererar till Angelöw, som urskiljer tre olika förändringsstrategier som ofta används vid förändringsarbete i organisationer; den toppstyrda, den representativa och den delaktiga. I mitt tycke har den representativa förändringsstrategin präglat Törebodas sätt att tillsätta nyckelpersoner, med yttersta ansvar för studiens fortlöpande. Den representativa förändringsstrategin innebär att företrädare för direkt berörda grupper, i detta fall deltagande förvaltningar och dess underliggande verksamheter, bildar en projektgrupp som är med i förändringsarbetets olika faser (Parmander, 2005)

METOD

I studien har tre olika ansatser använts, för att ge en helhetstäckande bild av studiens definierade problemområden. Dessa är registerstudie, medborgarenkät samt vinjettstudie. Med sådana skilda utgångspunkter måste studien ta sitt avstamp utifrån olika metodologiska angreppssätt och både kvantitativ och kvalitativ metod har använts.

REGISTERSTUDIEN

Registerstudien består av ett urval och analys av befintligt statistiskt material.

SYFTE

Syftet med registerstudien är att presentera ett jämförande statistiskt material för att kunna dra slutsatser om hur den sociala situationen i Töreboda ser ut. Statistiken visar Törebodas utifrån ett antal olika områden, t ex hälsoläget i kommunen, arbetsmöjligheter, utbildningssituationen, socialnämndens kostnader för sina olika verksamheter samt befolkningsminskningen.

JÄMFÖRELSEKOMMUNER

För att kunna värdera Törebodas situation har tre jämförelsekommuner använts i redovisningen. Styrgruppen i Töreboda har bestämt att kommunerna skall vara Herrljunga, Färgelanda och Grästorp. Motiveringen är att dessa fyra kommuner har vissa strukturella egenskaper gemensamt, såsom befolkningsstorlek, pendlingsmönster och näringslivsstruktur.

Törebodas geografiska närhet till dessa tre kommuner var också avgörande för valet. Närheten till jämförelsekommunerna förväntas öka intresset för resultatet, till skillnad från att använda jämförelsekommuner belägna långt ifrån Töreboda.

Urvalet av det statistiska materialet har växt fram med utgångspunkt från de tolv studieområdena och diskuterades inledningsvis intensivt i styrgruppen. Samtliga styrgruppsdeltagare har varit engagerade i vilket statistiskt material som skall belysa Törebodas sociala situation.

DATAINSAMLINGSMETOD

För att hitta statistik har jag sökt i olika internetdatabaser. Jag har även sökt efter publicerad årsstatistik, som gått att ladda ner som pdf-filer. Statens folkhälsoinstitut, Socialstyrelsen, Statistiska Centralbyrån, Försäkringskassan, Skolverket och Brottsförebyggande rådet tillhandahåller de webbaserade statistikdatabaser jag använt för att hitta mitt underlag. För Individ- och familjeomsorgens nyckeltal har jag använt den tryckta utgåvan "Vad kostar verksamheten i din kommun", som också finns representerat på en hemsida.

Det har inte alltid varit möjligt att få fram siffror som eftersöks ur en databas eller webbplats. I några fall har jag antingen anpassat min statistik eller själv räknat ut den aktuella procentsatsen genom att söka i flera steg.

URVAL AV STATISTIK

När all statistik var insamlad och kategoriserad valde jag ut vilka tabeller som skulle presenteras i resultatdelen. För att kunna analysera på ett djupare plan valde jag också att lägga resterande statistik i bilaga och i texten hänvisa till denna.

PRESENTATION AV RESULTAT

Det statistiska materialet presenteras i olika avsnitt och varje avsnitt inleds med en beskrivning av statistiken samt en förklaring till hur mitt redovisade material skall tolkas. All statistik presenteras i undergrupper (t ex hälsa, arbetsmöjligheter, utbildning osv.). Varje undergrupp redovisas med hjälp av en eller flera tabeller, där Töreboda jämförs med Herrljunga, Färgelanda och Grästorp samt med på riksnivå i den aktuella frågan. Efter varje tabell anges källan och vid behov också en ytterligare kommentar till hur statistiken skall tolkas.

För att erhålla tidsperspektivet i registerstudien presenteras resultatet, i den mån det är möjligt, med statistik för år 2001 och 2006. Därefter visas i tabellen också den förändring som skett under dessa fem år.

Under varje tabell presenteras mina tolkningar av den aktuella statistiken. Dessa tolkningar sker med utgångspunkt från vad det uppmätta betyder för Törebodas del, huruvida Töreboda uppvisar likheter eller skillnader med någon annan av jämförelsekommunerna samt om det föreligger några intressanta aspekter på t ex ålder eller kön i resultatet.

Presentationen av registerstudien avslutas med en kort sammanfattning.

MEDBORGARENKÄT

Medborgarna i en kommun utgör grunden i den parlamentariska tradition vi har i Sverige. Kommunens invånare behöver utvärdering för att kunna ta ställning till hur politiker på olika nivåer sköter sig samt för att ges möjlighet till att delge dessa sin mening om angelägenheter som berör dem själva. Medborgarperspektivet saknas ofta i utvärderingsdiskursen (Vedung, 1991)

Trots att denna studie inte är en ren medborgarundersökning så har ändå enkäten till kommuninvånarna varit en stor del i studien och av stort intresse för alla inblandade.

SYFTE

Medborgarenkäten har använts för att politiker och tjänstemän skall få en bild av vad befolkningen i Töreboda tycker om sin kommun, dess olika verksamheter och den service dessa erbjuder.

KONSTRUERANDE AV ENKÄT

Enkätens frågeområden är konstruerade utifrån de tolv studieområdena, då de avhandlar vad befolkningen har för tankar kring arbetsmöjligheter i kommunen, utbildningsmöjligheter, den upplevda tryggheten, sin bedömning av sitt personliga hälsoläge osv. Frågorna har växt fram och diskuterats i samråd med styrgruppen.

Enkäten är indelad i två delar, en medborgarundersökning och en brukarundersökning. Båda delarna följer samma grundläggande mönster, genom att frågorna utgår från samma områden. Skillnaden ligger i perspektivet i de båda delarna. Första delen av enkäten är mycket generell konstruerad och skall ge en bild av vad Törebodas invånare tror att befolkningen som helhet tycker om ett visst påstående. Den svarande skall markera sin ståndpunkt genom att ringa in siffran ett till fem. Ett betyder att man inte instämmer alls med påståendet, fem att man instämmer helt. Frågorna till varje område är konstruerade enligt likertskala, eftersom det i tolkningen blir möjligt att urskilja vissa tendenser och mönster i svaren. Detta område blir en bra fingervisning på vilka attityder och fördomar som råder i Töreboda kommun.

Andra delen av enkäten är gjord ur ett brukarperspektiv. I denna ställer jag direkta frågor som rör den enskildes erfarenheter av den kommunala service, som finns att tillgå i kommunen. En del frågor besvaras med ja eller nej. Ett jakande svar innebär att man går vidare till nästa fråga, som är en bedömning av den aktuella verksamheten. Ett nekande svar, innebär att man går vidare till nästa. Meningen är att få en bild av hur många som använt den aktuella servicen, samt att få dessas värdering på vad de ansåg om denna.

URVAL

För att få ett så relevant och statistiskt säkerställt urval som möjligt är det flera faktorer som har tagits hänsyn till i urvalet.

De svarande är helt slumpmässigt utvalda och de namn- och adressuppgifter som använts är beställda av SPAR-nämnden, efter rådgivning med personal på Statistiska Centralbyrån (SCB). Detta för att säkerställa att bestämmelserna i Personuppgiftslagen (1998:204) inte åsidosätts. Detta innebär att jag inte hade några uppgifter om personnummer på de svarande, utan endast information om vilken åldersgrupp de tillhörde. Jag har använt mig av tretton stycken åldersgrupper som är graderade med bokstäverna A-M. A representerar svarande i åldrarna 76-80, B representerar svarande mellan 71-75 osv. Med undantag av gruppen M (18-20 åringar) är alla åldersgrupper representerade i femårsintervall, beroende på rutiner hos SPAR-nämnden.

För att få ett så tillförlitligt urval som möjligt beställs adresser till cirka 10 % av befolkningen i Töreboda mellan 18-80 år. Räknar man bort de omyndiga invånarna samt de personer över 80 år finns det 6 754 personer kvar. Detta leder till ett utskick om 670 enkäter. SPAR-nämnden rekommenderar att urvalet görs helt slumpmässigt utifrån den befintliga befolkningsbilden. Finns det fler personer i ålderskategorierna K och L blir också urvalet större utifrån dessa grupper.

SPAR-nämnden skickar listor på de utvalda invånarnas namn, adresser och ålderskod tillsammans med datafil och förtryckta etiketter till kuverten.

UTSKICK AV ENKÄT

Innan enkäten skickas ut märks alla namn på listan med siffran 1-670, tillsammans med den aktuella ålderskoden. Detta innebär att varje svarande får en egen personlig kod. Denna kod märks på deras enkät för att inkommande svar skall kunna bockas av och resterande erhålla påminnelse. En speciell notis görs i enkäten om anledningen till detta, samt att de garanteras anonymitet gentemot kommunen i sina svar.

Enkäten skickades ut med en svarstid på cirka två veckor. Därefter skickades en påminnelse ut till dem som inte svarat i första omgången.

PRESENTATION AV RESULTAT

Enkätresultatet redovisas i tabeller, där ett urval av frågorna har presenterats. Från tabellerna framgår medelvärdet på frågan (som är framräknat genom att addera summan av samtliga skattningar och sedan dividerat med antalet svarande på frågan). Det framgår också hur stort det interna bortfallet är på varje fråga, redovisat i procent samt hur stor andel i procent som svarat på frågan. I de fall där svarsalternativen varit ja eller nej har andelen ja-svar redovisats i procent, andel nej-svar i procent samt de procentuella andelarna svar och bortfall.

Det externa bortfallet (enkäter som ej återsändes eller returnerades av Posten) uppgår till 47,8 %. Totalt uppgår svarsfrekvensen på medborgarenkäten till 52,2 %, vilket innebär att 350 enkäter av utskickade 670 samt påminnelser har returnerats ifyllda.

Tabellerna presenteras i avsnitt och varje avsnitt avslutas med analys av invånarnas svar samt redovisning av intressanta skillnader i svaren som rör ålder eller kön. Tabellerna presenterar ett urval av materialet och hela sammanställningen av enkätresultatet finns representerat i bilaga.

Presentationen av medborgarenkäten avslutas med en kort sammanfattning.

VINJETTSTUDIEN

Vinjettmetoden innebär att man för en respondent presenterar en kort beskrivning av en social situation. Beskrivningen omfattar information som bedöms vara viktig i

sammanhanget och respondenten ombeds att, efter att ha läst vinjetten, på ett eller annat sätt ta ställning till och reagera på vinjetten. En av metodens stora fördelar är att alla som deltar i undersökningen blir presenterade för samma information. Detta ger goda jämförelsemöjligheter mellan grupper av respondenter. Vinjettmetoden kan, epistemologiskt, beskrivas som en medelväg. Det betyder att den inte är extremt positivistiskt inriktad på objektivitet och lagbundenhet. Inte heller tillhör den en fenomenologisk/hermeneutisk tradition där verkligheten skall beskrivas i sin naturliga form ur subjektiva utsagor. Den kunskapsteoretiska grunden innebär att metoden avser att utveckla en empiriskt baserad förståelse för vissa typer av mänskliga värderingar (Skogens, 2005).

Idén om att använda vinjetter i den sociala studien kom efter genomförandet av medborgarundersökningen, där invånarnas tankar och attityder lyftes fram. Min önskan om att applicera en mer kvalitativ infallsvinkel på studien resulterade i en önskan om att, enligt den ursprungliga tanken i projektet, göra uppföljande djupintervjuer med utvalda invånare. Detta visade sig av olika anledningar vara svårt att genomföra, varför initiativet till en vinjettstudie med berörda politiker och tjänstemän i fokus istället togs.

SYFTE

Syftet med vinjettstudien är att få en bild av vad Törebodas politiker och tjänstemän har för tankar om den sociala situationen i Töreboda, samt varför de tror att situationen ser ut som den gör i kommunen. Metoden anses också vara mer lämplig än enskilda intervjuer, då vinjettdiskussionerna ansågs kunna främja en positiv diskussion i gruppen.

MYTER

Under tiden jag befunnit mig i Töreboda kommun och varit en del av projektgruppen har jag uppmärksammat och tagit till mig en del myter som råder i just denna grupp av politiker och tjänstemän. Dessa har jag uppfattat, problematiserat och använt som byggstenar i konstruerandet av mina vinjetter. I efterhand kan jag se att dessa myter har haft viss betydelse även i upprättandet av registerstudien och medborgarenkäten, men först i vinjettstudien har jag tagit fasta på dess existens och problematiserat dem.

Myter är berättelser eller historier av helig natur som ofta handlar om olika fenomenens ursprung. För antropologer, som studerar människor i olika sammanhang, är myten inte en falsk berättelse utan en djupt helig saga som både förklarar människans existens och ger mening åt den (Rabo i Rombach & Sahlin-Andersson, 2002).

Myter och föreställningar om hur verkligheten ser ut finns ofta representerade i vårt samhälle. Myterna gör oftast ingen skada och kan tvärtom hjälpa oss att förstå en verklighet som ibland kan uppfattas ganska komplicerad. Låter man däremot myterna befästas i samhället utan eftertanke, finns det en risk att de cementeras in i samhällsstrukturen och uppfattas som rådande sanningar. Genom att uppmärksamma och problematisera myterna och kombinera dem med empiriska faktaunderlag kan de hjälpa

oss att förstå den verklighet vi lever i, samt ge oss en fördjupad förståelse om komplexa mekanismer.

Myterna florerar här på flera plan och jag har valt att dela in dem i följande grupper:

Utbildning

Invånarna i Töreboda tycker, generellt sett, inte att det är viktigt med utbildning. Man tycker inte att högre studier är något att vara stolt över och det är lätt att högutbildade människor ses som lite märkvärdiga.

Arbetslöshet

Arbetslösheten i Töreboda är ovanligt hög och det finns i princip inga arbeten för personer med akademisk utbildning. Särskilt svårt är det för unga människor att få arbete.

Flykting och invandring

I Töreboda finns det många invandrare, fler än i andra kommuner av liknande storlek. Detta är ett faktum som befolkningen retar sig på och föreställningen om att invandrare inte vill arbeta och uppbär socialbidrag är allmänt rådande.

Personer med behov av LSS och LASS

I Töreboda finns det ovanligt många personer som har funktionshinder och därmed är i behov av insatser enligt LSS och LASS. Det finns fler personer med denna problematik i Töreboda än i andra jämförbara kommuner.

Brottslighet och kriminalitet

Befolkningen känner sig otrygga i kommunen på grund av att det begås mycket brott. Det är ett fåtal individer som står för majoriteten av brotten och alla är medvetna om vilka det är. Man varnar varandra när dessa personer kommer ut från fängelset och i princip sätter man upp lappar i den lokala affären med uppmaningar till varandra att skydda sina ägodelar.

Sociala problem och socialt arv

Sociala problem är något som "alltid" funnits i Töreboda och både politiker och professionella tjänstemän känner igen familjer som genom generationer har figurerat i problemsammanhang.

”Selektiv inflyttning”

”Multiproblemfamiljer” har genom åren haft en tendens att flytta in till kommunen, gömma sig i skogarna och sedan dra vidare när skolan och socialtjänsten börjar få kännedom om deras problematik. Ofta sker detta när barnen börjar få svårigheter i skolan.

Befolkningsparadoxen

Personer som vuxit upp i Töreboda har svårt för att lämna kommunen och tenderar att vilja bo kvar. Ofta är det till och med laddat att lämna kommunen för att pendla till skola eller arbete på annan ort. Man är sluten i sin lilla grupp och det kan vara svårt att komma utifrån till ett samhälle där alla känner alla. De flesta invånare som inte är infödda har inflyttat på grund av att de gift sig med en trogen Törebodabo. Paradoxen i detta är att politikerna är bekymrade över den ständiga befolkningsminskningen och att den magrande befolkningen orsakar att kommunen går miste om stora skatteintäkter.

Kultur och föreningsliv

I Töreboda är kultur- och föreningslivet är ovanligt rikt och majoriteten av invånarna är aktiv i minst en förening. Detta engagemang är mycket ovanligt och gör att Töreboda skiljer ut sig i positiv bemärkelse gentemot andra kommuner.

KONSTRUERANDE AV VINJETTER

Vinjetterna är konstruerade av mig och fallbeskrivningarna som presenterats för respondenterna tar sin utgångspunkt i de tolv studieområdena samt i de myter jag uppfattat existera i den professionella gruppen. De tar upp vardagliga skeenden och varje vinjett avslutas med likadana följdfrågor. Känner respondenten igen denna situation, varför situationen har uppkommit, vad skulle man själv vilja göra åt situationen samt om det finns någon positiv glimt i den presenterade vinjetten.

URVAL OCH GENOMFÖRANDE

Samtliga tjänstemän och politiker i projektgrupp och styrgrupp inbjöds till gemensam diskussion kring vinjetterna. Vid båda tillfällen fanns en diskussionsansvarig och en protokollförare. Själv var jag protokollförare vid båda tillfällen, för att få ut så mycket material som möjligt för vidare analys. Vinjetterna valdes ut av de medverkande och diskussionen flöt på ett bra sätt.

PRESENTATION AV RESULTAT

Vinjettdiskussionerna är utskrivna utifrån en sammanställning av deltagarnas tankar kring följdfrågorna.

Presentationen av vinjettstudien avslutas med en kort sammanfattning.

RESULTAT

REGISTERSTUDIEN

Att studera och analysera statistiskt material är en förutsättning för att kunna dra objektiva och tydliga slutsatser om hur den sociala situationen i en kommun ser ut. I detta avsnitt presenteras ett urval av det statistiska material som jag funnit intressant för att belysa den sociala situation som råder i Töreboda kommun. De olika områden som presenteras har sitt avstamp i de studieområden som kommunens representanter funnit intressanta att öka sin kunskap om. Statistiken redovisas i tabeller, där Törebodas siffror presenteras tillsammans med de tre jämförelsekommunerna Herrljunga, Färgelanda och Grästorp samt med riksgenomsnittet i de aktuella frågorna. De år som har studerats är 2001 och 2006, för att erhålla ett tidsperspektiv.

Varje tabell kompletteras med analys och kommentarer till de siffror som redovisats. För att statistiken skall kunna tolkas på ett meningsfullt sätt presenteras, vid behov, kommentarer till statistiken i anslutning till tabellerna.

Slutligen presenteras en sammanfattning av registerstudiens presenterade resultat.

HÄLSA

Hälsa och välbefinnande hos befolkningen är en viktig faktor när det skall utredas hur en kommun mår. Det finns många olika sätt att belysa fenomenet hälsa. Jag har valt att redovisa mätbara variabler i form av antal sjukdagar som varje kommuninvånare i genomsnitt ersätts för.

Statistiken redovisar det antal heldagar som varje sjukpenningförsäkrad uppbär ersättning för. De första 14 sjukdagarna ersätts av respektive försäkrads arbetsgivare och ingår således inte i dessa siffror. Statistiken baseras på information från samtliga utbetalningar av sjukpenning som Försäkringskassan själva gör och datakvaliteten är mycket god. Bortfall förekommer i princip inte.

Tabellerna visar det genomsnittliga antal sjukdagar per person som utbetalas i Töreboda, jämförelsekommunerna och i riket som helhet. Här redovisas siffrorna utifrån samtliga invånare mellan 16-64 år. Det är också möjligt att urskilja den förändring som skett mellan de jämförda åren 2001 och 2006. I diskussionen kommer siffrorna att belysas och kompletteras med ett åldersperspektiv och i vissa fall ett könsperspektiv. För en utförligare bild av dessa siffror se bilaga.

	Antalet sjukdagar per person och år		Förändringen mellan 2001 och 2006
	2001	2006	
Töreboda	27,1	15,5	- 11,6
Herrljunga	21,0	18,4	- 2,6
Färgelanda	25,7	16,7	- 9,0
Grästorp	14,3	12,1	- 2,2
Riket	19,4	14,0	- 5,4

Källa: www.fk.se (statistik)

Tabellen visar en positiv utveckling i antalet sjukdagar mellan de två mätningarna. Från att år 2001 ha legat i topp vid en jämförelse med övriga kommuner och riksgenomsnittet har man under perioden minskat radikalt i antalet ersatta dagar. År 2006 visar Töreboda på ett utjämnat resultat, då man nu befinner sig på ungefär samma nivå som övriga kommuner.

Studerar man siffrorna utifrån ett åldersperspektiv ser man att det är invånarna mellan 50 och 64 år som står för den största positiva förändringen, speciellt i gruppen kvinnor. Generellt sett har kvinnorna ett större antal sjukdagar i jämförelse med männen. Så ser tendensen ut i samtliga kommuner och även i en riksjämförelse. I en jämförelse kommunerna emellan ser man att Färgelanda uppvisar liknande minskningar som Töreboda. Även här har personer i åldersgruppen 50-64 en stor minskning sjukdagar och även här är skillnaden störst bland kvinnorna.

Vad detta kan ha för orsaker kan man bara spekulera i. En naturlig orsak är att folkhälsan helt enkelt har förbättrats. Men eftersom antalet sjukdagar minskar i samtliga jämförelsekommuner och även i riket kan det också finnas stora samhällsövergripande faktorer som påverkar. Hårdare bedömningar från Försäkringskassan kan leda till en minskning i antalet godkända sjukfall. Statistiken omfattar inte den andel personer som istället för sjukpenning får s.k. sjukersättning (tidigare kallad förtidspension) vilket också kan ha betydelse för siffrorna. Särskilt som sjukdagarna har minskat i just den åldersgrupp (50-64) som vanligen beviljas detta.

ARBETSMÖJLIGHETER

Att människor inte får arbete och kan försörja sig själva är problematiskt både på individnivå och på samhällsnivå. Att få ett mått på arbetslösheten i kommunen är viktigt för att belysa kommunen som helhet. Töreboda har av tradition haft en hög arbetslöshet, i jämförelse med andra kommuner. Statistiken över arbetslösa har sammanställts av SCB och framställs ur ett register som förs av AMS. Uppgifterna är kontinuerligt upphämtade av AMS och sammanställda av de registerkort som de lokala arbetsförmedlingarna upprättar för varje registrerad arbetssökande.

Statistiken jag valt att presentera i detta avsnitt ger en samlad bild av andelen arbetslösa i berörda kommuner samt på riksnivå.

Tabellerna redovisar andelen arbetslösa i Töreboda, jämförelsekommunerna samt på riksnivå för åren 2001 och 2006. Längst till höger i tabellen redovisas den förändring i procent som skett mellan dessa år. Siffrorna ger en bild av befolkningen som helhet och kommer i diskussionen att belysas med siffror som avser arbetslösheten i olika åldersgrupper. Tabellsamlingen finns redovisad i sin helhet i **bilaga**.

	Andelen arbetslösa i åldersgruppen 20-64		Förändringen i % mellan 2002 och 2006
	2002	2006	
Töreboda	3,7 %	3,5 %	- 0,2 %
Herrljunga	2,1 %	2,6 %	+ 0,5 %
Färgelanda	2,6 %	3,3 %	+ 0,7 %
Grästorp	2,8 %	3,0 %	+ 0,2 %
Riket	3,1 %	3,2 %	+ 0,1 %

Källa: www.fhi.se (statistik)

Kommentar: Siffrorna är uppmätta i mars-02 samt i oktober-06. På grund av källbegränsningar användes siffror från 2002 istället för 2001.

Alla personer som är registrerade på någon av landets arbetsförmedlingar omfattas av statistiken, således även de som deltar i arbetsmarknadsåtgärder såsom datortek, arbetsinriktad rehabilitering och ungdomsgaranti.

Som synes i tabellen har Töreboda vid båda jämförelseåren uppvisat högst andel arbetslösa i befolkningen. Vid det första jämförelsetillfället 2002 låg Töreboda avsevärt högre än jämförelsekommunerna och riksgenomsnittet. Dock har en minskning av andelen arbetslösa skett i Töreboda och på motsvarande sätt en ökning skett i jämförelsekommunerna och på riksgenomsnittet. Detta innebär att skillnaderna stabiliserats inför mätningen 2006 och Töreboda skiljer inte längre ut sig på ett negativt sätt. Sett utifrån ett åldersperspektiv har Törebodas arbetslöshet sjunkit markant i gruppen 45-64 år, medan övriga kommuner ökat eller stannat kvar på samma andel. Kan det minskade antalet sjukdagar i samma åldersgrupp i Töreboda ha ett samband med detta? Eller har ett större antal invånare i gruppen beviljats sjukersättning, vilket flyttat över dem från arbetslöshetens statistik till andra register? Eller kan det helt enkelt vara så att konjunkturändringar lett till ett större antal arbetstillfällen för denna grupp?

Studerar man siffrorna utifrån ett åldersperspektiv ser man att ungdomsarbetslösheten är svårast i Töreboda och att liknande tendenser ses i Färgelanda. Enligt siffrorna går det en trend i detta och samtliga kommuner och även riksgenomsnittet visar på en ökning i andelen ungdomar som inte lyckats befästa sig på arbetsmarknaden.

UTBILDNING

En långlivad myt i Törebodas projektgrupp säger att befolkningen av tradition varit lågutbildad och att intresse för utbildning och studier saknas. Ett mått för hur utbildningsnivån ligger bland befolkningen är att med statistiskt material visa detta. Skolverket gör varje år sammanställningar på de resultat som landets elever presterar, både på grundskole- och gymnasienivå.

Statistiken jag valt att presentera i detta avsnitt berör behörighet till gymnasieskola, övergångsfrekvens till gymnasieskolan, fullföljande av gymnasieskola, grundläggande behörighet till högskola samt ett mått på den totala utbildningsnivån bland befolkningen, då jag tittar på den totala andelen som har fullföljda gymnasiala studier.

Tabellerna redovisar utbildningsresultaten för Töreboda, jämförelsekommunerna samt riksgenomsnittet för åren 2001 och 2006. Längst till höger i tabellerna redovisas den förändring i procent som skett mellan dessa år.

	Andel av grundskoleeleverna som är behöriga till gymnasieskolan		
	2001 läsår 00/01	2006 läsår 00/01	Skillnad mellan 2001 och 2006
Töreboda	85,4 %	89,5 %	+ 4,1 %
Herrljunga	85,4 %	84,2 %	- 1,2 %
Färgelanda	89,6 %	93,3 %	+ 3,7 %
Grästorp	95,4 %	93,8 %	- 1,6 %
Riket	89,1 %	89,2 %	+ 0,1 %

Källa: www.skolverket.se - statistik

Kommentarer från Skolverket: För att en elev ska vara behörig till gymnasieskolan krävs minst betyget godkänd i ämnena svenska/svenska som andra språk, engelska och matematik. Andelen beräknas av dem som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet (elever som lämnat årskurs 9 utan slutbetyg ingår således).

Denna tabell visar på en positiv utveckling för Töreboda. Från år 2001 har en ökning av andel elever som är behöriga till gymnasiet ökat med 4,1 %, vilket gör att kommunen nu kommit över riksgenomsnittet.

Tänkbara orsaker till detta är att man arbetat med denna typ av frågor i skolorna och satsat mycket på att eleverna skall bli godkända i kärnämnena matematik, svenska och engelska.

	Andel av eleverna som går från grundskola till gymnasieskola					
	2001 läsår 00/01		2006 läsår 05/06		Skillnad mellan 2001 och 2006	
	Inkl. IV	Exkl. IV	Inkl. IV	Exkl. IV	Inkl. IV	Exkl. IV
Töreboda	97 %	84 %	100 %	89 %	+ 3 %	+ 5 %
Herrljunga	97 %	85 %	100 %	86 %	+ 3 %	+ 1 %
Färgelanda	96 %	91 %	94 %	88 %	- 2 %	- 3 %
Grästorp	99 %	97 %	96 %	91 %	- 3 %	- 6 %
Riket	98 %	88 %	98 %	89 %	0 %	+ 1 %

Källa: www.skolverket.se - statistik

Som synes i tabellen har det skett en mycket positiv utveckling i Töreboda under den femårsperiod som redovisas. Räknar man med IV-programmets elever går 100 % av eleverna vidare från grundskola till gymnasium. Gällande övergångsfrekvensen till gymnasium är Töreboda en av de bästa kommunerna i jämförelsen, tillsammans med Herrljunga som visat liknande tendenser.

Att Törebodas elever blir mer benägna att gå vidare till gymnasieskola kan ha flera orsaker. Troligtvis motiverar lärarna sina elever att fortsätta läsa på gymnasiet. Kanske blir eleverna mer motiverade att skaffa sig en längre utbildning, då det inte längre är möjligt att, i samma utsträckning, skaffa sig ett arbete direkt efter grundskola.

	Andel av eleverna som fullföljer gymnasiet inom 4 år					
	2001 Läsår 00/01		2006 Läsår 05/06		Skillnad mellan 2001 och 2006	
	Inkl. IV	Exkl. IV	Inkl. IV	Exkl. IV	Inkl. IV	Exkl. IV
Töreboda	77 %	82 %	77 %	93 %	0 %	+ 11 %
Herrljunga	74 %	80 %	79 %	91 %	+ 5 %	+ 11 %
Färgelanda	84 %	85 %	80 %	87 %	- 4 %	+ 2 %
Grästorp	82 %	83 %	77 %	93 %	- 5 %	+ 10 %
Riket	76 %	80 %	75 %	82 %	- 1 %	+ 2 %

Källa: www.skolverket.se - statistik

Kommentar från Skolverket: Avser de som i oktober 2003 gick på gymnasiet för första gången i år 1. Andel av dessa som fullföljde sin utbildning inom 4 år från startdatum.

Denna tabell visar en positiv utveckling för Töreboda. Tillsammans med Grästorp intar man en topplacering gällande de elever på nationella program som fullföljer gymnasiet inom fyra år. Positivt är också att det skett stora förändringar mellan de uppmätta åren.

	Andel av 20-åringarna som har grundläggande behörighet till högskola och universitet		
	2001 Läsår 00/01	2006 Läsår 05/06	Skillnad mellan 2001 och 2006
Töreboda	64 %	69 %	+ 5 %
Herrljunga	59 %	69 %	+ 10 %
Färgelanda	67 %	61 %	- 6 %
Grästorp	74 %	67 %	- 7 %
Riket	60 %	64 %	+ 4 %

Källa: www.skolverket.se - statistik

Töreboda och Herrljunga är de två kommuner som visat den mest positiva utvecklingen vad gäller andel 20-åringar med grundläggande behörighet till högskola. Från att båda två ha legat en bra bit under övriga kommuner år 2001 har de istället intagit en topplacering. Färgelanda och Grästorp uppvisar en motsvarande minskning under de två jämförelseåren.

	Andel av invånarna över 20 år med en fullföljd gymnasial utbildning		
	2001	2006	Förändring mellan 2001 och 2006
Töreboda	77 %	74 %	- 3 %
Herrljunga	71 %	73 %	+ 2 %
Färgelanda	80 %	74 %	- 6 %
Grästorp	85 %	73 %	- 12 %
Riket	73 %	72 %	- 1 %

Källa: www.skolverket.se - statistik

Töreboda ligger, tillsammans med Färgelanda, i topp gällande andel invånare med fullföljd gymnasieutbildning i denna jämförelse. Dock uppvisar samtliga kommuner, med undantag av Herrljunga, en liknande och minskande trend vad gäller det antal invånare med fullföljd gymnasial utbildning. Det intressanta i tabellen är att spridningen var stor bland kommunernas resultat år 2001, medan den utjämnats fram till 2006. Detta verkar vara en trend som avser alla fyra jämförelsekommuner. Samma utveckling kan inte urskiljas på rikstäckande nivå, då siffrorna på denna nivå är mer konstanta.

Hur kommer det sig att kommunerna minskat sin andel av invånare med fullföljd gymnasieutbildning? Orsakerna kan vara många, men fenomenet verkar ligga på en övergripande nivå än den kommunala. Det kan ha en förklaring att personer med utbildning lämnar dessa landsbygdskommuner och flyttar till städer, där utbudet av

arbeten är större. Samtidigt har det kanske flyttat in personer som saknar gymnasieutbildning.

Samtliga kommuner har ökat sin andel utrikesfödda invånare genom mer omfattande flyktingmottagning, vilket kan ha betydelse för att siffrorna ändrat sig på dessa fem år.

NYCKELTAL FÖR INDIVID- OCH FAMILJEOMSORGEN OCH DESS VERKSAMHETER

Socialtjänstens Individ- och familjeomsorg är i regel kostnadskrävande verksamheter och står för en betydande del av en kommuns totala kostnader. Att kartlägga dessa kostnader anser jag är av vikt för att få en ökad förståelse för en kommuns ekonomiska situation. Töreboda kommun har sedan länge haft problem med höga kostnader i IFO:s verksamheter.

Statistiken jag valt att redovisa kartlägger verksamheterna barn- och ungdomsvård, missbruksvård för vuxna, försörjningsstöd samt ger också en summering av den totala summan för hela Individ- och familjeomsorgens verksamhet. Siffrorna redovisas i kostnad per invånare, då det ger en tydligare bild av situationen. Att enbart redovisa totalkostnaden för kommunerna ger en missvisande bild, eftersom detta inte tar hänsyn till kommunernas olika population.

Tabellen ger en jämförande bild av Töreboda och jämförelsekommunernas kostnader för Individ- och familjeomsorgens olika verksamheter under 2006, beräknat i kronor per invånare. Riksgenomsnittet redovisas också för att sätta in kommunernas kostnader i ett övergripande sammanhang.

	Kostnad för IFO:s verksamheter 2006, beräknat i kronor per invånare			
	Barn- och ungdomsvård	Missbruksvård vuxna	Försörjningsstöd	Summa IFO
Töreboda	2 155	284	704	3 162
Herrljunga	1 242	221	544	2 150
Grästorp	944	407	347	2 403
Färgelanda	1 084	263	600	2 033
Riket	Ingen uppgift	Ingen uppgift	Ingen uppgift	Ingen uppgift

Källa: "Vad kostar verksamheterna i din kommun, bokslut 2006"

Kommentarer: Barn- och ungdomsvård avser de kostnader för vård och stöd som socialtjänsten ger till barn och ungdomar 0-20 år i form av institutionsvård, familjehemsvård och öppna insatser. Missbruksvård för vuxna avser de kostnader för vård och stöd som ges till vuxna missbrukare i form av institutionsvård, familjehemsvård eller olika öppenvårdsinsatser. Ekonomiskt bistånd avser de kostnader

för utredning och utbetalning av försörjningsstöd och övrigt ekonomiskt bistånd. Bidrag till flyktingar ingår inte.

Som tabellen visar är Törebodas kostnader för barn- och ungdomsvård avsevärt högre än övriga kommuners kostnader. I en jämförelse är även kostnaderna för missbruksvård relativt höga för kommunen. När det gäller kostnaderna för ekonomiskt bistånd överstiger Törebodas siffror samtliga jämförelsekommuner.

Tydligt blir att Töreboda haft fog för sina misstankar att deras kostnader är ovanligt höga för dessa verksamheter, jämfört med andra liknande kommuner. Vad detta beror på är svårt att utröna i detta skede. Troliga orsaker är att detta hänger ihop med andra faktorer som också påverkar kommunens ekonomiska läge. Törebodas arbetslöshet är förhållandevis högre än jämförelsekommunernas, vilket naturligtvis också påverkar kostnaden för försörjningsstöd. Att barn- och ungdomsvården är kostnadskrävande förklaras naturligtvis med att många barn i kommunen far illa och är i behov av insatser, som är kostnadskrävande.

FÖRSÖRJNINGSTÖD

Försörjningsstöd brukar som regel inte stå för den största delen av socialtjänstens kostnader och just därför tror jag att det finns en risk i att man underskattar dess betydelse. Det är allvarligt när en människa inte kan tillgodose sina behov på egen hand utan tvingas uppsöka kommunal socialtjänst för att få ekonomisk hjälp. Ett högt mått på bidragstagande i en kommun kan skvallra om så mycket mer problematik, då det finns mycket tragik bakom detta. Jag anser att försörjningsstödsberoendet i en kommun kan relateras till och samanalyseras med arbetslöshet, låg utbildning, brott och kriminalitet, missbruk och övriga sociala problem.

Statistiken jag valt att presentera i detta avsnitt belyser bidragstagandet från lite olika synvinklar. Andelen biståndstagare i befolkningen kommer att presenteras för att få en bild av hur det ser ut i respektive kommuner. Den totala kostnaden för försörjningsstöd redovisas i bilaga och istället presenteras en bild av det utbetalda försörjningsstödet per invånare i detta avsnitt. Detta för att bättre kunna jämföra kommunerna emellan. Sist redovisas andelen ungdomar som uppstår sin försörjning genom försörjningsstöd.

Tabellerna redovisar försörjningsstödssiffrorna för Töreboda, jämförelsekommunerna samt riksgenomsnittet för åren 2001 och 2006. Längst till höger i tabellerna redovisas den förändring i procent som skett mellan dessa år.

	Andel biståndstagare i befolkningen år 2001 och 2006		Skillnad mellan 2001 och 2006
	2001	2006	
Töreboda	5 % (1)	4,3 % (2)	- 0,7 %
Herrljunga	4 % (1)	2,6 % (2)	-1,4 %
Färgelanda	3 % (1)	2,8 % (2)	- 0,2 %
Grästorp	3 % (1)	3,4 % (2)	+ 0,4 %
Riket	5 % (1)	4,3 % (2)	- 0,7 %

Källa 1: Socialstyrelsen rapport 2002:6, Ekonomiskt bistånd 2001

Källa 2: Socialstyrelsen rapport 2007:8, Ekonomiskt bistånd årsstatistik år 2006

Denna tabell visar hur stor andel av befolkningen i respektive kommuner som uppstår försörjningsstöd. Jämförs åren 2001 och 2006 verkar biståndstagandet sjunka generellt. Trots att Töreboda uppvisar en minskning i antalet biståndstagare har man ändå den, procentuellt sett, största andelen biståndstagare i sin befolkning. Troligtvis hänger detta ihop med den höga arbetslösheten som finns i kommunen samt det faktum att det finns många i kommunen som är socialt utsatta på olika sätt.

	Utbetalt försörjningsstöd per invånare år 2001 och 2006		Skillnad mellan 2001 och 2006
	2001	2006	
Töreboda	700 (1)	723 (2)	+ 3,29 %
Herrljunga	464 (1)	397 (2)	- 14,44 %
Färgelanda	255 (1)	491 (2)	+ 92,55 %
Grästorp	415 (1)	397 (2)	- 4,34 %
Riket	978 (1)	959 (2)	- 1,94 %

Källa 1: Socialstyrelsen rapport 2002:6, Ekonomiskt bistånd 2001

Källa 2: Socialstyrelsen rapport 2007:8, Ekonomiskt bistånd årsstatistik år 2006

Valet att redovisa kommunernas utbetalda försörjningsstöd per invånare istället för totalt beror på att det ger en tydligare bild av den faktiska verkligheten. Totalsumman utelämnar viktiga förståelsegrunder såsom befolkningens storlek. Att försörjningsstödkostnaden har ökat något inom loppet av fem år behöver inte nödvändigtvis tolkas som ett misslyckande från kommunens sida. Flera faktorer spelar in i detta, varav inflation, ändrade förutsättningar för näringslivet osv.

Tabellerna visar att samtliga jämförelsekommuner ligger under riksgenomsnittet i det utbetalda försörjningsstödet per invånare. I hela riket minskar siffrorna något, så även i Grästorp. Herrljunga står för en större minskning av utbetalt försörjningsstöd. Töreboda visar på en liten ökning, men inget som kan tolkas som något onormalt. Färgelanda däremot har visar på en höjning som inte kan förklaras med vanliga mått.

	Andel ungdomar 18-24 år i den totala befolkningen som uppstår försörjningsstöd år 2001 och 2006		
	2001	2006	Skillnad mellan 2001 och 2006
Töreboda	12,26 %	13,94 %	+ 1,68 %
Herrljunga	6,39 %	7,92 %	+ 1,53 %
Färgelanda	7,31 %	11,63 %	+ 4,32 %
Grästorp	8,29 %	9,54 %	+ 1,25 %
Riket	10,15 %	9,26 %	- 0,89 %

Källor: www.fhi.se och www.scb.se

Det är allvarligt när unga människor inte får fäste på arbetsmarkanden och tvingas leva på bidrag. Som synes i tabellerna är ungdomars biståndstagande en uppåtgående trend i samtliga jämförelsekommuner. På en rikstäckande nivå minskar siffran något mellan jämförelseåren. Töreboda är den kommun som uppvisat högst andel arbetslösa ungdomar i befolkningen (7% 2006) och således är det inte förvånande att kommunen även ligger i topp vad gäller andelen ungdomar som uppstår försörjningsstöd. Samma fenomen kan urskiljas i Färgelanda (6,6%), som också uppvisat en stor ökning i antalet arbetslösa ungdomar under jämförelseåren.

Att Törebodas ungdomsarbetslöshet är så pass hög kan ha flera tänkbara orsaker. Det mest naturliga är att sätta detta i samband med den höga arbetslösheten i kommunen, i synnerhet bland unga. För att utöka detta resonemang måste de nya arbetsmarknadslösningarna nämnas. På grund av en minskning av antalet ungdomspraktikplatser blev det svårare för ungdomarna att komma ut i praktik, som tidigare ibland kunde leda till arbete, eller i varje fall rusta ungdomarna med den arbetserfarenhet som behövdes för att de skulle kunna fortsätta att söka arbete på egen hand. I dagsläget skall en ungdom vara inskriven på Arbetsförmedlingen i 90 dagar innan beslut om åtgärd tas, vilket är en lång tid. När sedan ungdomen får en praktikplats utgår statlig ersättning, vilket inte täcker deras nödvändiga utgifter. Aktivitetsstödet är lägre än försörjningsstödsnormen, varför ungdomen ändock måste söka kompletterande försörjningsstöd.

LSS (LAG OM STÖD OCH SERVICE TILL VISSA FUNKTIONSHINDRADE)

Insatser enligt LSS har länge varit en kostsam utgift för Töreboda kommun. Samtidigt som budgeten är begränsad är lagen tvingande och människor har en stark rätt till insatser enligt denna lag. Flerparten av brukarna är yngre än 65 år, beroende på hur lagen är utformad.

Statistiken jag valt att belysa detta område med visar hur stor andel av befolkningen som har insatser enligt denna lagstiftning, hur stor kostnad per invånare mellan 0-64 år insatserna uppgår till samt kostnad per brukare.

Tabellen redovisar andelen personer mellan 0-64 år i Töreboda, jämförelsekommunerna samt riket som har insatser enligt LSS. Den visar också hur stor kostnad per person och brukare kommunerna lägger på insatser enligt denna lag. För att ytterligare tydliggöra tabellen har även ett medelvärde för hela Västra Götaland lagts till som komplement till jämförelsen. På grund av ett begränsat underlag presenteras endast siffror från 2006, varför det inte blir aktuellt att jämföra över tid.

	Andel av befolkningen 0-64 år med insatser enligt LSS) (1)	Insatser enligt LSS och LASS-kostnad per invånare (0-64) (1)	Kostnader för särskilt boende LSS och LASS (kronor per brukare) (2)*
Töreboda	0,98 %	4 930	643 682
Herrljunga	0,56 %	2 340	672 273
Grästorp	0,81 %	4 280	563 545
Färgelanda	0,65 %	2 020	505 300
Riket	0,74 %	3 850	Ingen uppgift
Västra Götaland	0,76 %	3 750	Ingen uppgift

Källa (1): Socialstyrelsen Jämförelsetal för socialtjänsten år 2006, artikelnr: 2007-125-7

Källa (2): "Vad kostar verksamheten i din kommun, bokslut 2006"

Kommentar (2) Visar vad det särskilda boendet (servicehus, sjukhem, gruppbostad och dyl.) kostar per brukare. Antalet brukare utgörs av antalet personer i särskilt boende den 1 oktober 2006.*

Töreboda har procentuellt sett flest LSS-berättigade personer av jämförelsekommunerna och riket som helhet. Man redovisar också högst kostnader per invånare för dessa insatser. Sett till denna statistik är det ett faktum att Töreboda är mer utsatt i denna fråga än andra likvärdiga kommuner. Troligen har det sina orsaker i att det bor ovanligt många personer i kommunen med denna problematik. Detta har jag svårt att se att man kan avhjälpa på något sätt, då LSS dessutom är en väldigt stark rättighetslag. Länsstyrelsen har varit i Töreboda och granskat den befintliga verksamheten och hur man följer LSS-lagstiftningen. Man fann att personalen gör ett mycket gott arbete och att lagen följs.

FLYKTING/INVANDRING

Töreboda har tagit emot många flyktingar genom åren och på senare tid har invånarna börjat ifrågasätta detta. Man anser att det inte finns arbeten till alla nya som tas emot samt att man inte vill ha invandrare i sina bostadsområden. För närvarande har Töreboda inget avtal med migrationsverket och flyktingtillströmningen har avtagit något. Det råder ändå missnöje bland befolkningen genom att det anses vara för många invånare i Töreboda med utländsk bakgrund samt en fördom råder att dessa inte arbetar utan uppstår försörjningsstöd. Jag väljer att presentera detta avsnitt för att med statistiskt underlag belysa frågan.

Statistiken redovisar andelen personer födda utomlands, för att ge en jämförbar grund på området. Då många ifrågasätter utlandsföddas förmåga att försörja sig själva visas också underlag för hur stor andel av de utrikesfödda som uppstår försörjningsstöd.

Tabellerna redovisar siffrorna för Töreboda, jämförelsekommunerna och riket och underlag finns från år 2001 och 2006. Längst till höger i tabellerna redovisas den förändringen i procent som skett inom denna tidsperiod. För att få fram värden på hur stor andel av de utlandsfödda som uppstår försörjningsstöd har jag även redovisat statistik på hur många utlandsfödda personer som bor i respektive kommun samt i riket som helhet. Dessa siffror finns redovisade i bilaga.

	Andel personer födda utomlands 2001 och 2006		Skillnad mellan 2001 och 2006
	2001	2006	
Töreboda	5,18 %	6,99 %	+ 1,81 %
Herrljunga	7,17 %	7,70 %	- 0,53 %
Grästorp	4 %	5 %	+ 1 %
Färgelanda	5 %	6 %	+ 1 %
Riket	11,54 %	12,90 %	+ 1,36 %

Källa: Siffrorna gällande 2001 har tagits fram genom www.fhi.se, för 2006 har www.scb.se använts. Siffran är framräknad i två steg. I det första steget har ovanstående källor använts för att ta reda på det totala antalet utlandsfödda i varje kommun samt i riket. Denna siffra har sedan dividerats med den totala folkmängden (SCB) det aktuella året. Slutsumman av detta blir procentsatsen.

Töreboda och övriga jämförelsekommuner ligger en bra bit under riksgenomsnittet vad gäller andel utrikesfödda personer. Töreboda står för den största ökningen av kommunerna, vilket troligen tyder på ett ökat flyktingmottagande under femårsperioden.

Denna tabell visar hur stor andel av de bidragsmottagande hushållen som är utrikesfödda i jämförelsekommunerna samt i riket. För att få en mer justerad bild av utrikesföddas bidragsmottagande används variabeln hushåll, istället för individer, för att minimera risken att hushållens storlek påverkar statistiken.

	Andel av hushållen som uppbär försörjningsstöd som är utrikesfödda 2001 och 2006		
	2001	2006	Skillnad mellan 2001 och 2006
Töreboda	24,17 %	33,82 %	+ 9,65 %
Herrljunga	36,1 %	29,58 %	- 6,52 %
Färgelanda	13,74 %	24,19 %	+ 10,45 %
Grästorp	16,03 %	25,74 %	+ 9,71 %
Riket	Ingen uppgift	Ingen uppgift	Ingen uppgift

Källa: www.scb.se Antalet utrikesfödda hushåll som uppbär bistånd har dividerats med det totala antalet biståndshushåll.

Kommentarer: Ett biståndshushåll består av alla personer som har ett gemensamt hushåll. Barn över 18 år i en familj kan bilda eget bidragshushåll om det är ensamt socialbidragstagare i ett större hushåll. Som utrikes fött hushåll räknas de hushåll där registerledaren och/eller ev. maka/make är född utrikes. Som flyktinghushåll räknas de hushåll där registerledaren och/eller ev. maka/make är flykting.

Tabellen visar att Törebodas andel utrikesfödda hushåll är 33,82 %, vilket är mer än i övriga jämförelsekommuner. Tabellen visar också på en ökning de senaste fem åren, vilket troligen beror på att Töreboda tagit emot fler flyktingar till kommunen under denna period.

BEFOLKNINGSMÄNGD

Törebodas politiker samt olika typer av befolkningsprognoser har påtalat att folkmängden i kommunen ständigt minskar och att detta leder till att mindre skattepengar kommer in till kommunens kassa. Att befolkningsmängden minskar i småkommuner är ett allmänt problem som kan ha att göra med flera faktorer, såsom att näringslivet långsamt avvecklas och i sin tur leder till färre arbetstillfällen.

Statistiken förs av SCB, som varje årsskifte mäter folkmängden i riket och dess kommuner.

Tabellen skall tydliggöra hur befolkningsmängden sett ut i Töreboda, jämförelsekommunerna samt i riket under 2001 och 2006. Längst till höger i tabellen redovisas den förändring i procent som skett under dessa år.

	Befolkningsmängd år 2001 och 2006		Skillnad mellan 2001 och 2006
	2001	2006	
Töreboda	9 490	9 368	- 1,29 %
Herrljunga	9 471	9 243	- 2,41 %
Grästorp	5 900	5 809	- 1,54 %
Färgelanda	6 956	6 779	- 2,54 %
Riket	8 909 128	9 113 257	+ 2,29 %

Källa: www.scb.se

Kommentar: Mätdatum för de aktuella årtalen är i samtliga fall 31 december.

Från tabellen kan vi urskilja att den totala folkmängden ökar stadigt i riket, medan Töreboda och jämförelsekommunerna visar på en neråtgående trend. Dock är befolkningsminskningen minst omfattande i Töreboda mellan åren 2001 och 2006, 1,29 %. Att folkmängden minskar i dessa kommuner kan ha flera olika orsaker. Inflyttningen till småkommuner är inte lika omfattande som den är till kommuner av större storlek, vilket i sin tur kan bero på den begränsade tillgången till arbeten. Detta är frågan om ett s.k. "landsbygdsproblem", som dessa kommuner inte är ensamma om.

SAMMANFATTNING

I detta avsnitt presenteras ett urval av statistiskt material, som belyser den sociala situationen i Töreboda kommun. Statistiken visar värden från år 2001 och 2006 samt förändringen som skett mellan dessa år.

Hälsan bland befolkningen redovisas i antalet sjukdagar som ersatts med sjukpenning från försäkringskassan. Statistiken visar att antalet sjukdagar minskat avsevärt i Töreboda. Störst är minskningen i åldersgruppen 50-64 år. Detta kan ha att göra med en förbättrad folkhälsa, men större samhälleliga faktorer, såsom ändrade regler i socialförsäkringssystemet kan inte bortses ifrån.

Arbetslösheten i Töreboda har av tradition varit högre än i jämförelsekommunerna. Högst är arbetslösheten bland ungdomar. En intressant iakttagelse är att arbetslösheten minskat bland befolkningen i åldersgruppen 45-64 år, vilket kan ha samband med minskningen i antalet ersatta sjukdagar i samma åldersgrupp.

Det statistiska materialet visar att utbildningsresultaten i Töreboda har förbättrats under jämförelseåren 2001 och 2006. Fler ungdomar är behöriga till gymnasieskolan, övergångsfrekvensen till gymnasieskolan har ökat och allt fler ungdomar fullföljer sin utbildning inom fyra år. Däremot visar statistiken att andelen invånare med eftergymnasial utbildning är en neråtgående trend i såväl Töreboda, jämförelsekommunerna och i riket.

Socialtjänstens olika verksamheter är ofta kostnadskrävande för kommunerna och Töreboda har länge haft svårigheter med detta. Statistiken tydliggör att kommunen har en jämförelsevis högre kostnad för verksamheter som LSS, ekonomiskt bistånd, barn- och ungdomsvård samt missbruksvård. Höga kostnader i socialtjänstens verksamheter kan ofta härledas till övriga faktorer i kommunen, såsom en hög arbetslöshet. Detta blir tydligt i det statistiska materialet. Töreboda har, generellt sett, en högre andel invånare som uppstår försörjningsstöd, speciellt i gruppen ungdomar och utrikesfödda hushåll.

MEDBORGARENKÄTEN

Tidigare har olika statistiska fakta kring Töreboda kommun och dess olika verksamheter presenterats. Statistiskt underlag är viktigt för att kunna belysa objektiva skeenden och det ekonomiska läget för kommunen. En lika viktig del i studien är också den medborgarundersökning som gjorts i form av en enkät till befolkningen. Kommunens viktigaste beståndsdelar är dess befolkning, som invånare, brukare av olika kommunala organ och skattebetalare.

Enkäten är uppdelad i två delar, en medborgardel och en brukardel. Del ett har till syfte att ge en bild av de attityder och åsikter som finns bland Törebodas befolkning och del två kartlägger hur invånarna värderar de olika insatser som kommunen erbjuder. En del av frågorna besvaras med ett ja eller nej. I tabellredovisningarna framgår det hur stor andel som svarat ja respektive nej, hur stor svarsfrekvensen är på frågorna samt hur stort det interna bortfallet är. Övriga frågor besvaras med ett ställningstagande, vilket motsvaras av att den svarande ringat in en siffra mellan 1 och 5. Dessa frågor är konstruerade som påståenden, där en etta betyder att man inte alls instämmer och en femma att man instämmer till fullo. Dessa frågor redovisas i tabellerna nedan med ett medelvärde, andel som svarat på frågan samt det interna bortfallet, dvs. de som inte tagit ställning till den aktuella frågan. Medelvärdet är uträknat genom att samtliga skattningar är adderade och sedan dividerade med det totala antalet svar. Tydliggörande kommentarer efter varje fråga ges och varje avsnitt avslutas med en diskussion om intressanta aspekter som framkommit samt mina egna reflektioner.

Slutligen presenteras en sammanfattning av medborgarenkätens presenterade resultat.

HÄLSA

Befolkningen i Töreboda har fått en allt bättre hälsa, i och med att antalet betalda sjukdagar stadigt sjunker. Statistiskt material säger dock inte mycket om människors personliga upplevelser av sin egen hälsa. Samtidigt utelämnar statistiken de dagar av korttidsfrånvaro som inte ersätts med sjukpenning. Vad tycker befolkningen själva om sitt hälsotillstånd?

Fråga 39 del 2. Jag mår, i stort sett, bra?

Medelvärde	4,06
Andel svar	98,3 %
Bortfall	1,7 %

Tabellen visar att invånarna i Töreboda kommun mår väl, då de skattar ett medelvärde på 4,06. Sett till skilda åldersgrupper i materialet är det gruppen invånare mellan 26-30 år som mår allra bäst. De har skattat ett medelvärde på 4,55.

Fråga 40 del 2. Jag har varit sjukskriven någon gång under de senaste tolv månaderna?

Andel ja-svar	30,1 %
Andel nej-svar	69,9 %
Total andel svar	98,9 %
Bortfall	1,1 %

Tabellen visar att drygt 30 % av invånarna i Töreboda varit sjukskrivna någon gång under de senaste tolv månaderna.

Ovanstående tabeller förmedlar en positiv bild av hälsoläget i kommunen. Invånarna mår bra, vilket samstämmer med den bild av hälsoläget som förmedlades i det statistiska materialet.

ARBETSMÖJLIGHETER

Med utgångspunkt från registerstudien har vi kunnat visa att den höga arbetslösheten länge varit ett stort problem för Töreboda och dess befolkning. Orsakerna till denna arbetslöshet har sedan en tid tillbaka intresserat kommunens tjänstemän och politiker. Vad tycker kommuninvånarna själva om denna problematik och vilka tänkbara orsaker kan de urskilja?

Fråga 17 del 1. Arbetslösheten bland vuxna beror på att de inte vill arbeta och försörja sig själva?

Medelvärde	2,46
Andel svar	94 %
Bortfall	6 %

Enligt tabellen uppgår medelvärdet på frågan till 2,46, vilket innebär en låg grad av instämmande i påståendet.

Fråga 13 del 1. Unga personer vill inte arbeta och försörja sig själva?

Medelvärde	2,5
Andel svar	96,6
Bortfall	3,4 %

Tabellen visar ett medelvärde på 2,5, vilket innebär en låg grad av instämmande i påståendet.

Fråga 10 del 1. Arbetslösheten bland ungdomar beror på att det saknas arbeten i kommunen?

Medelvärde	3,87
Andel svar	96,3 %
Bortfall	3,7 %

Tabellen visar ett medelvärde på 3,87, vilket innebär en relativt hög grad av instämmande i påståendet.

Fråga 9 del 1. Kommunen borde göra mer för att underlätta för ungdomarna att få arbeten?

Medelvärde	4,28
Andel svar	96,3 %
Bortfall	3,7 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,28, vilket innebär en hög grad av instämmande i påståendet.

Tabellerna ovan visar att befolkningen i Töreboda uttrycker en bestämd åsikt i att arbetslösheten i kommunen inte beror på ovilja hos invånarna att arbeta eller göra rätt för sig. Liknande åsikter kan urskiljas när det gäller andra tänkbara orsaker till arbetslösheten, som att befolkningen saknar lämplig utbildning eller att de inte är arbetsföra av hälsoskäl. Vad befolkningen däremot ger en större betydelse är att det saknas arbetstillfällen i kommunen och att den höga arbetslösheten kan ha sina orsaker i detta. Från befolkningen uttrycks också en önskan om att kommunen borde göra mer för att underlätta för unga människor att få arbeten.

Till synes i detta resonemang läggs orsakerna till arbetslösheten utanför befolkningen, vilket också rimligen innebär att invånarna själva har liten möjlighet att påverka den

rådande situationen. Slutsatsen av detta blir följaktligen att invånarna ser arbetslöshetsfrågan som kommunens ansvar, mer än en gemensam angelägenhet.

UTBILDNING

Myten i Töreboda säger att befolkningen inte värderar utbildning och vidare studier speciellt högt. Följande tabeller skall hjälpa till att utröna om det ligger någon sanning i detta eller om invånarna har en annan uppfattning än vad politiker och tjänstemän tror?

Fråga 3 del 1. Kommunens invånare tycker att det är viktigt med utbildning?

Medelvärde	4,15
Andel svar	98 %
Bortfall	2 %

Enligt tabellen har invånarna skattat ett medelvärde på 4,15 på frågan, vilket betyder att myten om invånarnas ointresse av utbildning är ifrågasatt. Studerar man vidare enkätsvaren utifrån de olika åldersgrupperna märker man att medelvärdet av skattningarna ökar med de svarandes ålder. Äldre personer tenderar att skatta vikten av utbildning högre än de yngre.

Fråga 2 del 1. Det är viktigt att eleverna har godkända betyg när de slutar gymnasieskolan?

Medelvärde	4,76
Andel svar	99,4 %
Bortfall	0,6 %

Tabellen visar att Törebodas invånare trotsar myten om skolresultatens låga betydelse och skattar 4,76 på frågan. Att få godkända betyg när man lämnar gymnasieskolan är på många sätt en förutsättning för elevernas framtid, samtidigt som det är en stor strävan från kommunens sida. Sett ur ett åldersperspektiv verkar tendensen vara, om än i små termer, att äldre tycks värdera gymnasieresultat mer än yngre personer.

Erfarenheter från grundskolan

Av dem som svarat på enkäten har 78,3 % uppgett att de själva eller deras barn gått i grundskola i Töreboda kommun. Endast de som har denna erfarenhet har tagit ställning till nästföljande fråga.

Fråga 2 del 2. Kommunen erbjuder en bra grundskoleutbildning

Medelvärde	3,87
Andel svar	75,1 %
Bortfall	24,9 %

Tabellen visar ett medelvärde på 3,87. Kommuninvånarna är nöjda med den utbildning som grundskolan erbjuder.

Erfarenheter från gymnasieskolan

Av dem som svarat på enkäten har 69,4 % angett att de själva eller deras barn gått i gymnasieskolan i Töreboda, Mariestad eller Skövde. Endast de som har denna erfarenhet har tagit ställning till nästföljande fråga.

Fråga 9 del 2. Kommunerna Töreboda, Mariestad och Skövde erbjuder en bra gymnasieutbildning?

Medelvärde	4,39
Andel svar	67,4 %
Bortfall	32,6 %

Tabellen visar att ett medelvärde på 4,39. Kommuninvånarna är mycket nöjda med den gymnasieutbildning de erbjudits i dessa tre kommuner.

Erfarenheter från högskola eller universitet

Av dem som svarat på enkäten har 37,5 % angett att de själva eller deras barn studerat på högskola eller universitet. Vare sig de svarat ja eller nej har de getts möjlighet att ta ställning till nästföljande fråga.

Fråga 18 del 2. Kommunen skulle vinna på att fler personer skaffade sig en högskoleutbildning?

Medelvärde	4,09
Andel svar	90,3 %
Bortfall	9,7 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,09. Invånarna i Töreboda verkar vara av den uppfattningen att det skulle vara positivt för kommunen om fler utbildade sig på högre nivå.

Tabellerna ovan visar att den föreställning jag stött på under tiden jag varit i kommunen är satt på sin kant och blivit ifrågasatt genom denna enkätundersökning. Invånarna presenterar genomgående en positiv inställning till utbildningens värde och betydelse och detta blir speciellt tydligt bland den äldre delen av befolkningen. Hur det kommer sig att de yngre inte är lika övertygade om utbildningens värde är en diskussionsfråga som borde fortsätta och utvecklas.

SOCIALBIDRAG

I Töreboda kommun har man uppmärksammat att ett stort antal invånare är socialt utsatta och uppbär försörjningsstöd. Frågan om att inte kunna försörja sig själv ger ofta upphov till en rad föreställningar och attityder. Vad har Törebodas invånare för inställning till försörjningsstöd?

Fråga 49 del 1. Det skall vara lätt att få socialbidrag i kommunen?

Medelvärde	2,24
Andel svar	96,9 %
Bortfall	3,1 %

Tabellen visar ett medelvärde på 2,24, vilket är en låg grad av instämmande i frågan. Sett ur ett åldersperspektiv har gruppen svarande mellan 18-25 år skattat högre på frågan. Deras medelvärde uppgår till 2.91.

Fråga 52 del 1. Kommunens kostnader för socialbidrag är alltför höga?

Medelvärde	3,79
Andel svar	93,1 %
Bortfall	6,9 %

Tabellen visar ett medelvärde på 3,79, vilket ger en relativ hög grad av instämmande i frågan. Det har också visat sig att äldre personer instämmer mer i frågan än yngre.

Ovanstående tabeller visar frågor som är ställda enligt likertskala, dvs. de har som syfte att urskilja olika typer av attityder samt att göra olika attityder tydliga i en redovisning. Min tolkning av tabellerna ovan är att befolkningen ser försörjningsstöd som en sista utväg, då det inte föreligger några andra möjligheter till försörjning för den enskilde. Man är medveten om att försörjningsstöd kostar kommunen stora summor, varför det inte skall utbetalas i onödan. Det intressanta utifrån dessa tabeller är dock att det finns ett tydligt åldersperspektiv i svaren, där yngre personer verkar ha en mer liberal och tolerant inställning till försörjningsstöd. Historiskt sett har socialhjälp setts som en sista utväg, som något skamligt som man skäms över. Betyder detta att vi gått mot en generationsväxling, där bidragstagande istället ses som en rättighet?

FLYKTING/INVANDRING

Mottagande och integration av flyktingar i ett samhälle ger ofta upphov till stora diskussioner, både bland befolkning, professionella socialarbetare och politiker. Enligt kommunens erfarenheter har man tidigare haft problem med en fientlig inställning till invandrare bland befolkningen. Vad tycker befolkningen i Töreboda om denna fråga?

Fråga 42 del 1. De flesta invandrare som flyttar till Töreboda börjar arbeta?

Medelvärde	2,19
Andel svar	93,4 %
Bortfall	6,6 %

Tabellen visar ett medelvärde på 2,19, vilket tydliggör en låg grad av instämmande i frågan.

Fråga 43 del 1. Alltför många invandrare får socialbidrag?

Medelvärde	3,88
Andel svar	94,3 %
Bortfall	5,7 %

Tabellen visar ett medelvärde på 3,88. Det finns en uppfattning om att alltför många invandrare får socialbidrag i Töreboda.

Ovanstående tabeller tydliggör att det finns en uppfattning hos befolkningen att invandrare inte arbetar och istället uppbär försörjningsstöd. Viktigt att påpeka är att denna typ av attityd inte bara kan appliceras på Törebodas befolkning, då den lever som en myt i ett större sammanhang. Kopplat till den attityden om att det saknas arbeten i Töreboda kommun kan frågan även tolkas utifrån detta.

BARNS VÄL

Ett stort antal barn i Töreboda kommun har under de senaste åren varit föremål för utredning och insatser från socialtjänstens sida. Sammantaget har detta lett till högas kostnader och stort lidande för alla inblandade. Vad tycker befolkningen om barns väl i kommunen?

Fråga 38 del 1. Barn som har problem i familjen skall få den vård de behöver?

Medelvärde	4,66
Andel svar	98 %
Bortfall	2 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,66, vilket är en hög grad av instämmande i frågan.

Fråga 40 del 1. Kostnaderna för vård av barn utanför hemmet är alltför höga?

Medelvärde	3,27
Andel svar	94,6 %
Bortfall	5,4 %

Tabellen visar på ett medelvärde på 3,27. Den grupp som skiljer sig från övriga är befolkningen mellan 76-80 år som skattar 4,23, vilket tyder på en hög grad av instämmande i frågan.

Ovanstående tabeller visar att Törebodas befolkning håller med om att barns väl är viktigt och att barn som har det svårt skall få god hjälp. Kostnadsfrågan har länge varit aktuell i kommunen och media har vid flera tillfällen tagit upp kommunens ansträngda budget och de stora kostnader som omhändertagandet av barn medför. Att man anser att kostnaderna är för höga behöver inte betyda att man inte anser dem vara nödvändiga. Kanske kommuninvånarna vill påtala vikten av att något annat i samhället är felaktigt, då kostnaderna för barns väl måste skjuta i höjden.

ALKOHOL OCH DROGER

Problematik med alkohol och droger har länge varit ett utbredd problem i samhället och så även i Töreboda kommun. Kommunens tjänstemän och politiker är övertygade om att befolkningen i Töreboda länge varit extra utsatta för tillgången på narkotika i samhället. Vad har befolkningen för åsikt kring detta?

Fråga 55 del 1. Det finns för många missbrukare i kommunen?

Medelvärde	3,91
Andel svar	94,3 %
Bortfall	5,7 %

Tabellen visar ett medelvärde på 3,91, vilket visar på en relativt hög grad av instämmande i frågan.

Fråga 56 del 1. Det är lätt för minderåriga att få tag i narkotika i kommunen?

Medelvärde	4,36
Andel svar	94,9 %
Bortfall	5,1 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,36, vilket visar att befolkningen tycker att narkotika är för lättillgängligt i kommunen för unga människor. En intressant aspekt är att äldre skattar högre än yngre i frågan.

KULTUR OCH FRITID

Den utbredda kultur- och fritidsverksamheten är något man är stolt över i Töreboda kommun. Det satsas mycket på denna verksamhet och många drivande krafter arbetar för att verksamheterna skall utvecklas ännu mer. En verksamhet av detta slag anses vara viktig för den kommunala folkhälsan och befolkningens välbefinnande. Vad tycker invånarna om sin kultur- och fritidsverksamhet, både som brukare och som kommuninvånare?

Bibliotek

Fråga 28 del 2. Jag har lånat hem böcker, tidningar eller annat material från kommunbiblioteket?

Andel ja-svar	64,9 %
Andel nej-svar	35,1 %
Total andel svar	99,4 %
Bortfall	0,6 %

Tabellen visar att 64,9 % av de svarande någon gång har varit på biblioteket och lånat hem böcker eller annat material. Endast de som har denna erfarenhet har tagit ställning till nästföljande fråga.

Fråga 29 del 2. Jag är nöjd med det utbud som finns på kommunbiblioteket?

Medelvärde	4,31
Andel svar	64 %
Bortfall	36 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,31. Bibliotekens gäster är mycket nöjda med det utbud som finns att tillgå.

Fråga 20 del 2. Det är viktigt att det finns bibliotek så att barn får möjlighet att läsa mer?

Medelvärde	4,67
Andel svar	99,4 %
Bortfall	0,6 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,67. Befolkningen värderar bibliotekens betydelse högt. Denna fråga har samtliga getts möjlighet att svara på, oavsett om de besökt bibliotek eller inte.

Sim- och idrottshallar

Fråga 32 del 2. Jag och/eller mina barn har varit i sim- eller idrottshallen i kommunen?

Andel ja-svar	81,3 %
Andel nej-svar	18,7 %
Total andel svar	99,4 %
Bortfall	0,6 %

Enligt tabellen uppger 81,3 % att de besökt någon sim- eller idrottshall i kommunen. Endast de som har denna erfarenhet har tagit ställning till nästföljande fråga.

Fråga 33 del 2. Jag/vi är nöjda med det utbud av idrotts- och friluftsanläggningar som finns i kommunen?

Medelvärde	4,15
Andel svar	80,9 %
Bortfall	19,1 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,15. Törebodas invånare är nöjda med det utbud som finns i kommunen.

Fråga 23 del 1. Det är viktigt för folks hälsa att det finns sim/idrottshall i kommunen?

Medelvärde	4,67
Andel svar	99,1 %
Bortfall	0,9 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,67. Törebodas invånare har till synes en stark tro på att folkhälsan gynnas då det finns tillgång till motionshallar i kommunen. Denna fråga har samtliga getts möjlighet att svara på, oavsett om de besökt någon sim- eller idrottshall.

Föreningar

Fråga 36 del 2. Jag och/eller mina barn är aktiva i någon av de föreningar som finns i Töreboda kommun?

Andel ja-svar	52,9 %
Andel nej-svar	47,1 %
Total andel svar	99,4 %
Bortfall	0,6 %

Tabellen visar att 52,9 % av de svarande är aktiva eller har barn som är aktiva i någon förening i Töreboda kommun.

Fråga 25 del 1. Det är viktigt att kommuninvånarna kan ta del av ett rikt föreningsliv?

Medelvärde	4,37
Andel svar	99,1 %
Bortfall	0,9 %

Tabellen visar att föreningslivet är viktigt för invånarna i Töreboda kommun. Tillsammans har de svarande skattat ett medelvärde på 4,37. Denna fråga har samtliga getts möjlighet att svara på, oavsett om de är medlemmar av någon förening eller inte.

Av ovanstående tabeller är Törebodas olika kulturverksamheter och föreningslivet mycket viktiga inslag i befolkningens vardag. Oavsett vilken ålderskategori man tillhör är intresset för dessa verksamheter mycket stor i kommunen.

Ytterligare en aspekt som visar invånarnas engagemang i dessa frågor är den höga svarsfrekvensen i enkäten gällande detta område. Jag tror att detta är viktigt att ta med sig från enkätundersökningen och i det fortsatta arbetet med kommunens utveckling. Eftersom kultur- och föreningslivet väcker så positiva känslor hos både befolkningen och kommunens representanter är det ett viktigt forum, från vilket många positiva saker kan hämtas. Vill man göra något positivt är det en stor fördel att använda detta intresse för att nå ut till befolkningen och sprida ett budskap. Genom att utveckla istället för att avveckla verksamheter som inte är tvingande i lagstiftning kan leda till mycket gott för hela den kommunala sektorn och för dess välbefinnande.

TRYGGHET

Att känna sig trygg och säker i sin hemkommun är ett viktigt mått för välbefinnandet. Enligt den trygghetsundersökning polisen gjorde i kommunen för ett antal år sedan, saknades denna känsla av trygghet. Hur ser befolkningen på detta idag?

Fråga 46 del 2. Jag har varit utsatt för brott i kommunen vid något tillfälle under de senaste fem åren?

Andel ja-svar	31,7 %
Andel nej-svar	68,3 %
Total andel svar	99,1 %
Bortfall	0,9 %

Tabellen visar att 31,7 % av de svarande har varit utsatt för brott i kommunen vid något tillfälle under de senaste fem åren.

Fråga 36 del 1. Jag känner mig rädd för att utsättas för våldsbrott här i kommunen?

Medelvärde	2,55
Andel svar	97,7 %
Bortfall	2,3 %

Tabellen visar ett medelvärde på 2,55. Detta innebär att de svarande inte i så hög utsträckning instämmer med påståendet. Kommuninvånarna verkar till synes inte vara speciellt ängsliga för att utsättas för våldsbrott i sin kommun. Man kan också se att det inte skiljer sig märkvärt mellan personer i olika åldrar.

Fråga 50 del 1. Polisen borde synas mer i kommunen?

Medelvärde	4,76
Andel svar	98,6 %
Bortfall	1,4 %

Tabellen visar ett medelvärde på 4,76, vilket är en hög grad av instämmande i påståendet. Ur ett åldersperspektiv kan man se att äldre personer tenderar att uppskatta polisens fysiska närvaro mer än personer i yngre åldersgrupper.

Fråga 35 del 1. De flesta brott begås av invandrare?

Medelvärde	2,7
Andel svar	95,4 %
Bortfall	4,6 %

Tabellen visar ett medelvärde på 2,7, vilket inte tyder på en särskilt hög grad av instämmande i påståendet. Attityden skiljer sig inte nämnvärt sett ur ett åldersperspektiv.

Ovanstående tabeller tydliggör att kommunens befolkning, trots avsaknad av närhet till polis och snabb hjälp vid eventuell brottsituation, känner sig relativt trygga i sin hemkommun. Att kunna gå ut på kvällen utan att vara rädd är en förutsättning för att trivas i sin tillvaro. Jag tror ändå att det är viktigt att fortsätta diskussionen om en trygg kommun, då detta tenderar att förändras snabbt beroende på vad som händer i samhället och i närmiljön.

SAMMANFATTNING

Medborgarenkäten har till syfte att ge en bild av de attityder och åsikter som finns bland Törebodas befolkning och hur invånarna värderar de olika insatser som kommunen erbjuder.

Enkäten bekräftar den positiva hälsoutvecklingen som registerstudien visade. Invånarna i Töreboda mår väl.

Kommuninvånarna anser att arbetslösheten är ett stort problem i Töreboda. Det saknas tillräckligt med arbetstillfällen i kommunen, vilket bidrar till denna situation. Befolkningen önskar att kommunen skulle göra mer för att skapa fler arbetstillfällen i kommunen och hjälpa unga människor att få arbeten.

Enkäten ger anledning att ifrågasätta myten om invånarnas ointresse för utbildning och studier. Befolkningen lägger ett stort värde i godkända betyg och vikten av att skaffa sig en god utbildning.

Befolkningens inställning till försörjningsstöd är restriktiv, speciellt bland äldre kommuninvånare. Man anser att detta skall vara sista utvägen, då andra möjligheter till försörjning saknas.

Alkohol och droger uppfattas av befolkningen som ett stort problem i Töreboda, då det är alltför lättillgängligt för kommunens ungdomar.

Kommunens invånare hade önskat att polisen borde vara mer synlig i kommunen samt att mer resurser hade satsats på polisens verksamhet. Trots detta visar enkäten att befolkningen känner sig trygga i sin hemkommun.

Kommunens kultur- och fritidsverksamhet är något som Törebodas befolkning värdesätter mycket. En stor andel av de svarande har besökt kommunens olika friluftsanläggningar och anser att förekomsten av dessa betyder mycket för folkhälsan. Många invånare är medlemmar i olika föreningar, som betyder mycket för dem.

VINJETTSTUDIEN

Vinjettmetoden innebär att man för en respondent presenterar en kort beskrivning av en social situation. Beskrivningen omfattar information som bedöms vara viktig i sammanhanget och respondenten ombeds att, efter att ha läst vinjetten, på ett eller annat sätt ta ställning till och reagera på vinjetten. En av metodens stora fördelar är att alla som deltar i undersökningen blir presenterade för samma information. Detta ger goda jämförelsemöjligheter mellan grupper av respondenter (Skogens, 2005)

I följande avsnitt presenteras de vinjetter som Törebodas styr- och projektgrupp valt ut och diskuterat kring. Varje vinjett presenteras i sin ursprungliga form, därefter redovisas deltagarnas diskussioner kring de fyra följdfrågorna. Känner deltagarna igen situationen, hur tror man att situationen uppkommit och vad skulle man själv vilja göra åt situationen? Slutligen presenteras, i förekommande fall, den salutogena aspekten på samtliga vinjetter, där deltagarna ombetts att hitta det positiva med varje situation.

Slutligen presenteras en sammanfattning av de genomgångna vinjetterna.

UTBILDNINGSMÖJLIGHETER

”Kalle bor i Töreboda kommun och har precis gått ut grundskolan. Han hade svårigheter i skolan och saknar godkända betyg i kärnämnen. Därför kan han inte söka till gymnasieskolan, utan kommer istället att gå det individuella programmet till hösten. Han vet inte om han kommer att erhålla gymnasiekompetens, men vet inte om han tycker att det är viktigt. Han kommer i alla fall inte att studera vidare på högskolan, det har ingen i hans familj gjort tidigare och de har väl klarat sig hyfsat i alla fall... Dessutom är högfärdiga människor ingenting för honom...”

Samtliga deltagare, både professionella och politiker, är överens om att det finns många som ”Kalle” i Töreboda.

Det finns många olika förklaringar till hur situationen uppkommit, både utifrån ett större samhällsperspektiv och utifrån ett familjeperspektiv. Dessa förklaringar har troligen samverkat och överlappar varandra.

Förr såg samhällsstrukturen annorlunda ut än den gör idag. Det fanns gott om arbeten, trots att man inte studerat på gymnasium eller högskola. Idag har behovet av denna arbetskraft minskat, i takt med att samhället kräver mer avancerade yrken. Känslan av mål och drömmar saknas i kommunen och det kan också vara en bidragande förklaring till att studier inte prioriteras av invånarna. I Töreboda har studieambitionen aldrig varit hög och föräldrar som inte läst på högskola uppmuntrar i regel inte sina barn att göra detta heller.

Alla önskar, utifrån sin egen synvinkel, att det hade funnits mer resurser att lägga på ”Kalle” och på andra barn med liknande svårigheter. Trots att han har problem med det teoretiska innebär det inte att han inte kan ha andra färdigheter. Att dessa måste uppmärksammas och uppmuntras är alla överens om. Socialnämndens representanter betonar vikten av att satsa tidigt på familjer där dessa barn skall växa upp, helst redan på MVC. En stor brist idag är att både skola och socialtjänst kunnat följa familjer i generationer utan att något direkt gjorts för att förebygga. Svårigheter av detta slag tenderar gärna att yttra sig som ett ekorrhjul av sociala problem, som är alldeles för svårt att bryta i högstadiet. Representanter från skolan håller med i detta, men lägger till aspekten med självförtroende hos barnen. Då ”Kalle” inte kommer från någon akademisk bakgrund och har svårigheter i skolan riskerar hans självförtroende att nå botten i takt med hans misslyckanden. Vad skolan kan göra är att arbeta med honom och utforma individuella studieplaner, som tar fasta på det han kan och inte på hans misslyckanden. I denna aspekt kan man också väga in kulturen och dess möjligheter för ”Kalle”. Många barn som har svårt för det teoretiska kan vara mycket duktiga i något praktiskt göromål. I kulturverksamheterna finns vuxna som kan vara stöd och förebilder för barnen och uppmuntra dem. Det finns också möjligheter att ta tillvara kompetenser som kan höja ett barns självförtroende.

Att ”Kalle” finns är givetvis inte bara av ondo, tvärtom är han en viktig resurs för kommunen. Han vill arbeta i kommunen och uttrycker en önskan om att försörja sig själv.

Det är en viktig resurs för kommunen, som är beroende av arbetande invånare som stannar kvar i kommunen och tillför skatteintäkter.

BARNS VÄL

”Maja och Per-Åke är bekymrade för sina grannars sjuåriga flicka som de ofta ser ute ensam på gården. Även sent på kvällar och helger springer hon vind för väg, utan att hennes föräldrar verkar bry sig. De har flera gånger ringt till socialtjänsten och uttryckt sin oro för flickan, men vet inte om det händer något i ärendet. Maja har sagt till socialsekreteraren att flickan borde placeras i fosterhem, eftersom det inte är normalt att ett barn har det så. Vad hon inte vet är att flickans föräldrar mår psykiskt dåligt och har blivit beviljade många insatser från socialtjänsten, i öppna former. Maja säger att hon läst i tidningen att socialnämnden vill dra in på barnavård och är mycket upprörd över detta. Socialsekreteraren försöker förklara att det ibland är bättre att ge stöd på hemmaplan, både för barnen och för föräldrarna. Maja har svårt att förstå detta, tycker att man inte satsar tillräckligt på barnen, som ändå är framtiden...”

Barn som har det svårt finns tyvärr i alla kommuner och orsakerna till deras utsatt het kan vara många. Tiderna har förändrats, förr fanns det betydligt större skyddsnät kring barn än vad det finns idag. Vuxna och myndigheter höll koll på barn på ett annat sätt. Idag vågar folk i allmänhet inte lägga sig i, antingen av rädsla eller av oengagemang. Man är överens om att barns väl är allas ansvar och alla är skyldiga att göra sitt. Samtliga deltagare tycker att vinjetten belyser ett problem som alltid finns i samarbetet kring utsatta barn. Skolan, socialtjänsten och allmänheten är viktiga aktörer i denna vinjett och problemet är nog att dessa aktörer inte utnyttjas på bästa sätt. Socialtjänsten gör sitt arbete för dessa barn, utan insyn från vare sig skolan eller allmänheten. Bestämmelser kring sekretess och integritet hindrar dem från att yppa information hur som helst, men precis som vinjetten tar upp skapar detta en frustration hos övriga aktörer. Man pratar mycket om samarbete mellan myndigheter och detta är givetvis viktigt. Något positivt som denna vinjettdiskussion belyser är att det i många fall också finns ett naturligt nätverk kring ett utsatt barn, såsom grannparet i denna berättelse. Att ta tillvara på deras vilja att ställa upp kan vara av avgörande betydelse för barnet. Alla är överens om att man måste bli bättre på denna typ av samverkan och inte bara fokusera på det professionella skyddsnätet. Alla kan göra något.

ALKOHOL OCH DROGER

”Pelle är 17 år och går på gymnasiet i Mariestad. Hans föräldrar är alkoholister och han saknar mor- och farföräldrar. Han vet att hans farfar dog i skrumplever, men han var liten då och kommer inte ihåg. Pelle brukar köpa öl och cider av en äldre kille som brukar komma till skolan på fredagarna och ta upp beställningar. Ibland köper han också hasch, men det är inte så ofta, gillar det egentligen inte... Det finns bra kontakter gällande tyngre saker också, men Pelle tycker att man blir dum i huvudet av det... Skolans kurator och en socialsekreterare har vid flera tillfällen haft samtal med honom och förklarat att han befinner sig i en riskzonen för att utveckla ett allvarligt missbruk. Pelle tycker att de är kärringar och säger åt dem att sluta tjata och att allt är lugnt...”

Alla är överens om att "Pelle" finns i Töreboda och tyvärr är problemet också vanligt. Orsakerna till dessa problem belyses inte i detta forum, det konstateras endast att problemen finns och att många är drabbade. Socialtjänstens representanter är vana vid att möta ungdomar som "Pelle" och påtalar att det kan vara svårt att närma sig honom och vinna hans förtroende. Det är ett motivationsarbete som tar mycket lång tid. Alla är överens om att det som är viktigt i detta fall är att det finns vuxna runt omkring honom som kan fungera som stöd. Alla verksamheter kan hjälpa till på sitt egna sätt kring hans välmående. Skolans lärare är viktiga personer i "Pelles" vardag. De träffar honom varje dag och har möjlighet att fungera som det dagliga stödet han behöver. Kulturverksamheten är ovärderlig när det gäller att fånga upp ungdomar som "Pelle". Idrottsledare och personal på fritidsgården är ofta till stöd för ungdomar i hans situation, men inte att förglömma är de vanliga vuxna som finns i närheten. Detta kan vara kompisars föräldrar och andra vuxna, som kan ge "Pelle" det som hans föräldrar inte kan. Dock poängteras det att hans egna föräldrar inte skall uträknas för att de dricker. Istället är familjebilden något att arbeta med, då ungdomar behöver sin familj.

PSYKISKA PROBLEM

"Lilian är 48 år och lider periodvis av svåra depressioner. Detta gör att hon ibland har svårt att klara sig i vardagen och sköta sig själv och sitt hem. Hon har stödinsatser enligt LSS beviljat från kommunen och är mycket nöjd med hjälpen hon får. Hon är medveten om att hon inte skulle klara sig utan denna hjälp och är mycket tacksam. Hon tycker att personalen är så duktiga och biståndsbedömarna är alltid så trevliga. Den senaste tiden har hon läst i tidningarna att kommunen måste dra in på insatser eftersom pengar saknas. Hon hoppas att detta inte kommer att drabba henne..."

Alla är överens om att "Lilian" är vanlig i Töreboda och problematiken har dessutom blivit vanligare med åren. Det är svårt att peka på hur detta kommer sig, men från socialnämndens sida säger man att man märkt en ökning sedan kommunen tagit över huvudmannaskapet för psykiatrin. Det kommer många personer till kommunen, som tidigare varit inlagda på olika psykiatriska kliniker och kommunen skall nu ta hand om denna grupp. Ofta är det personer med dubbeldiagnoser, psykisk störning i kombination med missbruk. Man tror att psykiska problem är vanligare bland kvinnor och flickor och att det hänger ihop med att de ofta har höga krav på sig själva.

Det viktigaste uppdraget kommunen har i ett sådant här ärende är att arbeta med motivationsarbete, eftersom målet är att de skall bli mer självgående på längre sikt.

Politikersidan ser ljusglimtarna i denna vinjett och tycker att det är positivt att "Lilian" är nöjd med den hjälp kommunen ger. Dessutom vill de förmedla att kommunen skall fortsätta att upprätthålla och utveckla en bra vård för dessa personer och inte svika de som behöver hjälp.

HÄLSA

”Elin är 52 år och bor i Töreboda. Hon är sjukskriven sedan fem månader tillbaka, efter en förslitningsskada hon åsamkat sig i sitt arbete som vårdbiträde. Trots att hon är sjukskriven är hon vid gott mod och känner sig för övrigt vid god hälsa. Hennes handläggare på Försäkringskassan har lovat att hjälpa henne att så fort som möjligt komma ut i arbete igen. Förmodligen kan hon dock inte återvända till sitt gamla arbete som vårdbiträde, eftersom det slitit ut hennes armar. Handläggaren har presenterat flera förslag som kan bli möjligt, t ex arbetsträning på AME, omskolning till annat arbete eller någon annan lösning...”

Alla är överens om att det finns många som ”Elin” i Töreboda. Det är inte bara vanligt med denna typ av skador i vården, utan även i barnomsorgen och industrin. Dock är det nog vanligare att kvinnor råkat ut för detta, då de är sämre på att ställa krav på sin arbetsmiljö och arbetar på ändå.

Ett problem som tas upp i diskussionen är hur man kan hjälpa denna grupp drabbade människor. Har man av olika skäl slitit ut sin kropp i sitt arbete kan det vara problematiskt att komma igen. Samhället har förändrats och det finns inte längre så många arbeten kvar, som inte kräver specifik utbildning. Även om man har utbildning kan det vara svårt att omsätta denna till annat arbete. Det är också ett problem om man är äldre när man blir utsliten, då man ofta tenderar att hamna mellan stolarna. Slussas man över till Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan händer oftast inte så mycket, då dessa verk har mycket små resurser att arbeta med personer med denna problematik. Vad som också är olyckligt är att det hinner gå så lång tid mellan arbetsskadan och insatsen, som i detta fall. Ju längre tid som passerar och personen står utanför samhället, desto svårare blir det att komma tillbaka.

KULTUR OCH FRITID

”Olle är 13 år gammal och bor i Moholm. Han är en mycket aktiv pojke, spelar både tennis, fotboll och nu har han även börjat vara med i scouterna. Intresset för idrott går i familjen, båda hans föräldrar har aktivt varit med och startat upp föreningar i Töreboda. Olles storasyster är en aktiv medlem i Törebodas hästklubb och spelar golf så ofta hon hinner. Olles kusiner bor i Örebro och deras familj har inte alls samma föreningskänsla, trots att de är nära släkt och umgås mycket med varandra. Olles farbror brukar säga att det är typiskt 'lantisar' att aktivera sig fysiskt på detta sätt, att det beror på att den lantliga luften ger så mycket överskottsenergi...”

Töreboda är en kommun där man är mycket stolta över det rika föreningslivet. Det finns en stor mängd olika idrotts- och kulturföreningar med ett stort antal medlemmar i olika åldrar. Att föreningslivet blivit så utbredd kan ha många orsaker, men en bidragande faktor är att nöjeslivet inte är så rikt i Töreboda, varför föreningslivet blir viktigt för att knyta sociala kontakter med andra. Just detta faktum använder man som argument för att fortsätta att bygga upp kulturlivet och inte nedmontera denna viktiga sociala bit i

Törebodas vardagsliv. Från skolans håll är man också positiv till kulturens varande. Man har kunnat konstatera att elever med mycket aktiviteter på sin fritid har bättre matvanor, bättre studieresultat och fungerar bättre, generellt sett, än elever som inte har det. Därför är kulturlivet av stor betydelse för folkhälsan. En annan stor betydelse som kultur och föreningslivet har är att verka stärkande för barns självkänsla. Många elever klarar inte att uppvisa goda resultat i de skolämnena som kräver teoretiska färdigheter. Däremot kan de utveckla sina talanger i idrott, musik eller annan kulturell verksamhet, vilket kan stärka det självförtroende som är nödvändigt för dem.

SAMMANFATTNING

I detta avsnitt presenteras ett sammandrag av de vinjettdiskussioner som gjorts med Törebodas styr- och projektgrupp. De vinjetter som avhandlats handlar om utbildningsmöjligheter, barns väl, alkohol och droger, psykiska problem, hälsa och kultur- och fritid. Till varje vinjett har de medverkande fått ta ställning till huruvida de känner igen situationen, hur de tror att situationen uppkommit, vad de skulle vilja göra åt det samt för att belysa den salutogena aspekten, huruvida det finns något positivt med situationen.

I vinjetten om "Kalle", som på grund av underkända betyg inte kan och vill söka till gymnasieskolan, är samtliga överens om att det finns många i hans situation i Töreboda. Förklaringarna är många, men viktigast kanske är att studieambitionen aldrig varit hög i kommunen. Alla önskar att man kunde lägga mer resurser på "Kalle" och ta tillvara på de färdigheter och kvaliteter som han faktiskt har. Det positiva i historien om "Kalle" är att han trots sin ovilja till studier vill arbeta och stanna kvar i kommunen. I Töreboda behövs alla människor.

I vinjetten om den sjuåriga flickan är samtliga deltagare sorgligt nog överens om att problemet med barn som far illa är förekommande. Barn som har det svårt är allas ansvar och en efterfrågar ett större samarbete mellan skola, socialtjänst och allmänheten. Kanske kan allmänhetens oro för utsatta barn bättre tas tillvara, genom att de erbjuds att vara stödpersoner?

I diskussionen om "Pelle" är man överens om att ungdomars utsatthet för alkohol och droger tyvärr är vanligt förekommande. Även i "Pelles" fall efterlyser man en bättre samverkan myndigheter emellan, men betonar samtidigt övriga vuxnas viktiga engagemang för ungdomar i hans situation, såsom fritidsledare, lärare och kompisars föräldrar. Inte att förglömma är även kontakten mellan "Pelle" och hans egna föräldrar viktig att arbeta med.

"Lilian" som lider av depressioner har blivit allt vanligare med åren, speciellt sedan ansvaret för psykiatrin gradvis övergick till kommunerna. Det viktigaste uppdraget kommunen har i sådana här fall är att arbeta med motivationsarbete, för att underlätta att de drabbade blir mer självgående på längre sikt.

I vinjetten om långtidssjukskrivna "Elin" uttrycks en oro att hon hamnar mellan stolarna och inte får adekvat hjälp. Eftersom arbetsförmedling och försäkringskassa har begränsade resurser att arbeta med personer i denna situation faller ett stort ansvar på den kommunala socialtjänsten.

Vinjettavsnittet avslutas med diskussionen om 13-åriga "Olle" och hans idrottsintresserade familj. Vinjetten belyser det som Töreboda ser som sin yttersta stolthet, nämligen det utbredda kultur- och föreningslivet. Man påtalar att dessa verksamheter är viktiga för befolkningens sociala liv och goda hälsa.

SLUTDISKUSSION

Relationen mellan myter och verklighet har varit ett genomgripande tema under arbetet med denna rapport. Diskussionen om myter och deras existens i mänskliga samhällen leder ofrånkomligt in i diskussionen på begreppet sanning. Från ett vetenskapsfilosofiskt perspektiv är sanning ett begrepp som är diskuterbart och väldigt subjektivt. Beroende på vilka ontologiska och epistemologiska övertygelser man har kan sanningen vara existerande oavsett subjekt, eller beroende av betraktare för att vara gällande. Syftet med denna studie har varit att inhämta nya kunskaper, som skall ge kommunen ett underlag för vidare åtgärder. För mig har det, rent metodologiskt sett, handlat om att finna olika strategier för att problematisera den alltid närvarande relationen mellan myt och verklighet. Detta visade sig vara ett effektivt sätt att uppnå verklig kunskap och goda resultat.

Myten om den lågutbildade befolkningen i Töreboda kommun, utan intresse av vare sig studier eller akademiska meriter, har ständigt befunnit sig i mitt medvetande. Samtidigt som tidigare forskningsrön visar att en lägre utbildningsnivå är ett vanligt problem i svenska landsbygdskommuner. Genom en flerdimensionell genomlysning har utbildningsmyten till slut kunnat ifrågasättas och omvärderas. Resultaten har dock inte varit entydiga. Registerstudien visade på en kommun i positiv förändring, genom att utbildningsresultaten förbättrats avsevärt under en femårsperiod. I kombination med dessa indikationer visar medborgarna själva en rörande samstämmighet i sina enkätsvar, där man värdesätter goda utbildningsresultat och vidare studier högt. Detta är glädjande nyheter för de politiker och professionella tjänstemän i kommunen, som uttryckt en oro över att ambitionsnivån i kommunen gällande studier och skolresultat alltid varit låg.

Den höga arbetslösheten, som av tradition varit ett problem för Töreboda och andra landsbygdskommuner, visade sig genom problemgenomlysningen vara en myt som stämde väl överens med verkligheten. Speciellt unga människor är utsatta genom att de aldrig kommit in och fått fäste på arbetsmarknaden. Först i diskussionen om dess orsaker stöter vi på skilda uppfattningar, där vi kan diskutera vilken nivå problemet befinner sig på. Befolkningen tenderar att uppfatta den rådande arbetslösheten som ett övergripande kommunalt problem, där man som enskild kommuninvånare inte kan göra så mycket åt dess existens. Lösningarna till detta problem anses här ligga på en organisatorisk och en samhällelig nivå. Kommunens representanter å andra sidan anser att orsakerna till arbetslösheten visserligen existerar på ett samhälleligt plan, genom bristande arbetsmarknad och strukturella faktorer. Däremot tydliggörs att ansvaret också ligger på en kollektiv nivå, där samtliga berörda måste anpassa sig till rådande situation.

Töreboda har sedan lång tid tillbaka lidit av stora sociala problem, som både drabbat de enskilda kommuninvånarna och kommunens olika verksamheter. Höga kostnader inom socialtjänstens olika verksamheter har länge utarmat den kommunala budgeten och varit tecken på att mycket lidande finns hos en stor del av befolkningen. Detta faktum har tydliggjorts genom det statistiska materialet. Kommunen är överrepresenterad vad gäller kostnader för barn- och ungdomsvård, missbruksvård och för LSS-verksamheten när jämförelser gjorts med liknande kommuner. Befolkningen är medveten om detta och om

de kostnader det vållar kommunen. Diskussionen som startats bland kommunens representanter, i vinjettstudierna, tydliggör att problemet existerar både på en högre organisatorisk nivå och på en samhällslig nivå. Det blir också tydligt att problemen inte enbart kan lösas genom att varje enskild nämnd, oberoende av övriga, rannsakar sig och sätter in åtgärdsprogram. Samtliga nämndrepresentanter vill lyfta fram det kollektiva ansvaret för dessa frågor och betonar samarbetet mellan kommunala verksamheter, men även med andra samhällsorgan. Socialtjänst, skola, sjukvård, Arbetsförmedling och Försäkringskassa kan tillsammans göra mycket för att förändra rådande samhällssituation i Töreboda. Genom att slå samman sina åtgärdsprogram, dela ansvaret och sätta in tidiga insatser för behövande kan problemet komma närmare sin lösning.

Tidigare forskningsrön om landsbygden och dess särskiljanden har tydliggjort det sociala kapitalet som en viktig faktor för att betona det salutogena perspektivet i en mindre landsbygdskommun. Den goda myten om det kulturella Töreboda har visat sig vara uppfylld och i högsta grad levande. Det rika föreningslivet har visat sig vara en oumbärlig faktor för befolkningens välmående. Både medborgarenkäten och vinjettstudien visar på detta faktum. Att det sociala kapitalet blomstrar skall tillvaratas så långt det är möjligt och även användas för att skapa nya möjligheter till positiv förändring. Idrotts- och föreningslivet gynnar folkhälsan, stärker samhörigheten mellan individer och skapar goda förutsättningar för en levande kommun där människor trivs. De kulturella verksamheterna kan genom sina salutogena och hälsofrämjande faktorer fånga upp ungdomar i riskzonen för negativt beteende, stärka deras självkänsla och hjälpa dem att bättre ta tillvara sina möjligheter. Vidare kan dessa verksamheter, genom sina breda målgrupper, fungera som en länk mellan kommuninvånare, professionella aktörer och politiker. Viktiga frågor kan genom dessa forum introduceras i ett sammanhang där många intressenter rör sig och deltar. Att upprätthålla, bevara och utveckla detta sociala kapital är nödvändigt för att säkerställa kommunens fortsatta positiva utveckling.

Som synes av denna studie är förekomsten av myter i ett samhälle inte alltid av ondo. Snarare kan myterna bidra till en djupare förståelse av ett samhälle, dess olika aktörer och dess invånare. Genom att uppmärksamma myten, sätta in den i ett större sammanhang och problematisera den kan den leda till upptäckten av nya och värdefulla perspektiv.

Flera av de faktorer som problematiserats i denna studie har visat sig existera på högre nivåer än det rent individuella. Tidigare forskning har visat på de särskiljanden som råder på landsbygden och många problemfaktorer delar Töreboda med övriga kommuner med liknande struktur. Trots detta har materialet denna studie bygger på visat att det råder speciella omständigheter i Töreboda och att kommunen skiljer sig på många sätt från andra liknande kommuner. Förekomsten av ett stort antal socialt utsatta hushåll visar sig på många olika sätt. Töreboda har högre kostnader än jämförbara kommuner för till exempel LSS-insatser, barn- och ungdomsvård samt missbruksvård och detta i kombination med höga arbetslöshetssiffror tyder på att kommunens förutsättningar är annorlunda.

Det positiva i denna situation är att Töreboda, genom sitt stora engagemang i denna studies framväxt, har goda förutsättningar att på sikt utveckla sin kommuns goda kvalitéer

och även finna goda lösningar på det som identifierats som problemområden. Tidigare studier, till exempel Nöjds (2007) studie om Härjedalen, har visat att kommuner med engagerade politiker och tjänstemän har goda förutsättningar att uppnå tillfredsställande och varaktiga resultat. Att självkritiskt granska sina egna verksamheter kommer med all sannolikhet att belöna kommunen på sikt.

*"Man upptäcker inga nya världsdelar
om man inte har mod att släppa alla
kuster ur sikte."*

- André Gide -

REFERENSER

TRYCKTA KÄLLOR

Johansson, S (2003) *Socialtjänsten som organisation – en forskningsöversikt*. Socialstyrelsen rapport 2002-123-64, Stockholm.

Nöjd, L (2007) *Framgångsrik mot alla odds – en studie av Härjedalens kommun*. KFI-rapport nr 85, Göteborg.

Parmander, M (2005) *Från idé till verklig förändring: att planera, genomföra och utvärdera förändringsprojekt i kommun och landsting*. Lund, Studentlitteratur.

Rombach, B & Sahlin-Andersson, K (2002) *Från sanningssökande till styrmedel - moderna utvärderingar i offentlig sektor*. Stockholm, Santérus förlag.

Skogens, L (1995) *Socialsekreterares bedömningar - finns någon form av konsensus?* Artikel i Socialvetenskaplig tidskrift nr. 4/2005

Socialstyrelsen (2007) *Jämförelsetal för socialtjänsten 2006*, Socialstyrelsen artikelnr: 2007-125-7

SOU 2006:101. *Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier*. Statens offentliga utredningar, Stockholm, 2006.

SOU 2006:104. *En strategi för landbygdsforskning, underlag till landsbygdskommittén*. Statens offentliga utredningar, Stockholm, 2006

Stewart, J (1988) *Styrning och ledarskap i kommuner*. Lund, Studentlitteratur.

Vad kostar verksamheten i din kommun, bokslut 2006. Ljungbergs tryckeri AB, Klippan. Statistiska centralbyrån och Sveriges kommuner och landsting, 2007

Vedung, E (1991) *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund, Studentlitteratur.

WEBBASERADE KÄLLOR

STATISTIKDATABASER

www.fhi.se

www.fk.se

www.scb.se

www.skolverket.se

www.toreboda.se

Socialstyrelsen (2002) Socialtjänst rapport 2002:6 Ekonomiskt bistånd 2001,
www.sos.se/fulltext/44/2002-44-6/2002-44-6.pdf

Socialstyrelsen (2007) Socialtjänst rapport 2007:8 Ekonomiskt bistånd och årsstatistik år
2006, www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/2010005A-3BB7-4C8C-94D4-3E201B84D531/7991/2007448_rev3.pdf

ÖVRIGT MATERIAL

Töreboda kommuns projektbeskrivning

Töreboda kommuns årsredovisning 2006

Verksamhetsberättelse socialnämnden 2006

Myter och verklighet i Töreboda kommun – en flerdimensionell studie

”Man upptäcker inga nya världsdelar om man inte har mod att släppa alla kuster ur sikte”.

För några år sedan föddes en tanke om förändring i Töreboda kommun. Hur kunde man vända negativa trender som hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och svåra budgetunderskott till något nytt och bra? Denna studie ger en överblick över hur Töreboda kommun gav slag i saken och använde sina gemensamma och samlade resurser till att förstå den bakomliggande problematiken som påverkat kommunens utveckling. Dessa lärdomar tas tillvara och används för att bygga upp ett underlag till förändring. Invånare, politiker och tjänstemän i kommunen har alla fått säga sitt och resultatet redovisas i denna rapport. Vad är egentligen myter och vad är verklighet i Töreboda kommun?

Camilla Hyllner
Socionom/utvärderare

bengt.ericsson@skaraborg.se

ulrika.hernant@skaraborg.se

Tel 0500-49 72 00

Kaplansgatan 16

Box 54, 541 22 Skövde